

EDUARD MESSER

HET VRIJE VOLK VAN NEDERLAND

Wat zijn uw plannen met Het Vrije Volk?

In de eerste plaats moet er orde op zaken gesteld worden. Op het ogenblik maakt de krant een nogal ongeordende en onoverzichtelijke indruk. Er moet een betere presentatie van het nieuws komen en meer informatie voor zoveel mogelijk mensen. Daarbij zal worden voortgebouwd op wat is geweest. Maar alle plannen worden begrensd door twee dingen: de technische mogelijkheden en het complexe karakter van Het Vrije Volk met z'n meer dan veertig edities. Er zijn op het ogenblik al plannen en daar zal onder mijn leiding zeker aan begonnen worden.

sanering

Deukt u dat het complexe karakter veranderd zal worden door sanering van het editiestelsel? Zal dat minder plaatselijk nieuws in de edities betekenen?

Nu de politieke opdracht voor de krant vervallen is, moet het voortbestaan van de edities opnieuw vanuit economisch oogpunt bekeken worden. De sanering wordt bepaald door economische overwegingen. Het

is niet meer mogelijk in het hele land plaatselijke edities te handhaven. Voor de banden tussen de Partij van de Arbeid en Het Vrije Volk werden verbroken, was het de taak van de krant om het socialisme uit te dragen waar daar behoefte aan was en daarnaast plaatselijk nieuws te brengen. Daarom zijn er ook zoveel edities; waaronder een aantal waar geld bij moet. Een wijziging in het editiestelsel hoeft niet perse minder plaatselijk nieuws te betekenen. Het aantal onderwerpen zal misschien gelijk blijven, als de berichtgeving korter wordt gehouden. Het is een kwestie van een andere, modernere aanpak. In het algemeen wordt er te veel gekletst. Ik zou op iedere redactie een bordje willen hangen met de tekst: 'Het kan toch nog korter'.

manager

Wat voor soort hoofdredacteur denkt u te worden bij Het Vrije Volk; schrijver van hoofdartikelen, organisator of een mengeling van beide?

Beide, ik zal me met de schrijvende journalistiek en met de organisatie bezighouden. Dat

betekent dat ik bewaker zal zijn van de inhoud van de krant en stimulator van het journalistieke werk en tevens dat ik me zal bemoeien met de reorganisatie.

In mijn loopbaan heb ik met beide kanten te maken gehad. Tot mijn dertigste met de schrijvende journalistiek als verslaggever, daarna meer als coördinator en als journalistiek manager. Bij Het Vrije Volk eerst als chef van de verslaggeverij later als chef van de redacties. Dat is erg veel-eisend werk, ik vind dat je daar op je veertigste mee op moet houden.

Bij Het Parool heeft mijn werk helemaal het karakter van management en organisatie. Als adviseur van de hoofdredactie en de directie heb ik onder meer meegewerkt aan de strakke ru-

Voor de ont koppeling wijdden met name de plaatselijke redacties relatief veel aandacht aan allerlei bijeenkomsten van de Partij, de Vrouwenbond, de Jeugdorganisaties en de werknemersverbonden. Bent u niet bang, als daar nu verandering in komt, dat veel abonnees de krant zullen opzeggen?

Er geldt nu zeker geen verplichting meer om aan dit soort bijeenkomsten bijzondere aandacht te besteden. Ze worden dus met gewone journalistieke maatstaven bekeken, maar dat betekent ook dat je rekening houdt met wie je lezer zijn en wat zij willen. En onder die lezers is een aantal, overigens lang niet allemaal, lid van de PvdA.

Van de lezerskring van Het Vrije Volk wordt gezegd dat zij

leiden over de toekomstige lijn van Het Vrije Volk. Zo zou het bijvoorbeeld interessant zijn te weten hoe u over de kwestie-Vietnam denkt of over aspecten van het politieke bestel in Nederland.

Dat begrijp ik wel, maar toch zal ik geen antwoord geven. In de toekomst zal dit wel blijken uit de commentaren in Het Vrije Volk.

Het Vrije Volk heeft de samenwerking van de NDU met de Telegraaf een 'rechtse concentratie' genoemd. Denkt u daar ook zo over?

Rechtse concentratie vind ik een rotwoord. Bovendien heb ik de pest aan etiketten plakken. Dat neemt niet weg dat de critici van Unitel wel gelijk zullen krijgen. Natuurlijk heeft deze samenwerking op den duur invloed op de redactionele inhoud. Daarvoor ben ik te lang bezig geweest in het krantenbedrijf. De consequenties van Unitel zullen wel blijken in de toekomst. Maar dat wil nog niet zeggen dat de kranten hun onafhankelijkheid niet zullen behouden. Het eist een wijs beleid van de commerciële leiding om de onafhankelijkheid te waarborgen.

Neem de situatie hier in Amsterdam. De samenwerking tussen het Algemeen Handelsblad en De Telegraaf is er een van ongelijke grootheden. Dat heeft bepaalde gevolgen. Aan de andere kant heeft het Handelsblad al lange tijd plannen voor reorganisatie en een nieuwe presentatie. Als dit straks gaat gebeuren, zal iedereen het beschouwen als een uitvloeisel van Unitel.

pragmatisch

U bent lid van de Partij van de Arbeid. Van welke groepering in de partij bent u een aanhanger? Wat denkt u bijvoorbeeld over Nieuw Links?

Ik voel me aange trokken tot de partij in zijn geheel. Mijn sympathie zal de ene keer uitgaan naar een linkse groepering, de andere keer naar een rechtse groepering. Een pragmatisch standpunt? Zo zou je het kunnen noemen.

Acht u een 'linkse concentratie' van bijvoorbeeld Het Parool, De Volkskrant en Het Vrije Volk als tegenwicht van Unitel mogelijk in de toekomst?

Zo'n samenwerking is nooit onmogelijk, maar op dit ogenblik is dat nog niet aan de orde.

Wat zijn uw verwachtingen van de leerlingen van de School voor de Journalistiek als zij straks de praktijk ingaan?

Ik weet er nog niet zo erg veel van, maar ik ben zeer belangstellend. Het is goed dat er een opleiding is gekomen, want theorie en backgroundinformatie is voor een journalist heel belangrijk.

Ik ben erg benieuwd of de leerlingen van de School bruikbaar zullen zijn in de praktijk dan degenen die een gewone leerlingentijd hebben gehad.

door TIA LÜCKER en ADDY DE VISSER

bricering en de duidelijke presentatie van deze krant. Ik hoop dit in de toekomst ook bij Het Vrije Volk door te kunnen voeren.

Denkt u dat deze organisatorische kwaliteiten een belangrijke rol hebben gespeeld bij uw benoeming?

Die zullen zeker een rol hebben gespeeld.

Volgens de nieuwe statuten zou de benoeming moeten gebeuren door het curatorium, maar dat is nog niet in functie. Daarom ben ik aangezocht door de eigenaren, het NVV en de Centrale Levensverzekering Maatschappij, dat wil zeggen door de heer Kloos en ir. Vos.

Was u ook hoofdredacteur geworden als de krant nog partijgebonden zou zijn?

Nee, want ik ben van mening dat je dan geen goede en objectieve krant kunt maken.

Wat vindt u van de opmerking van de heer Van Veen dat hij in de praktijk vrijer was dan andere hoofdredacteurs?

In de praktijk had de heer Van Veen inderdaad een grote vrijheid. Maar het nadeel was, vind ik, dat hij te nauw betrokken was bij de Partij. Uit hoofde van zijn functie had hij zitting in het hoofdbestuur. Op deze manier was hij helemaal op de hoogte van wat daar omging. Zo iets kan ook een nadeel zijn. Totale informatie kan verlamd werken. Daardoor stond hij niet meer objectief tegenover de Partij.

Het Vrije Volk heeft nu geen banden meer met de PvdA, maar het NVV is nog wel een van de eigenaren. Voelt u dit als bezwaar?

Het zou een belemmering voor objectieve berichtgeving over het vakbondswerk kunnen zijn. Dat gevaar bestaat echter niet, want tussen het NVV en mij bestaat een eensluidend inzicht over de positie van de krant. Het NVV wil ook objectiviteit.

Organisator voor HVV

Bij de keuze van een nieuwe hoofdredacteur voor Het Vrije Volk zal in de eerste plaats naar een organisator zijn uitgekeken. Dit valt af te leiden uit de benoeming per 1 april van Eduard Messer (50), die de afgelopen jaren bij Het Parool heeft gegeven organisatietalent te bezitten. Ook is bekend dat Het Vrije Volk in een periode van haar bestaan verkeert, waarin belangrijke maatregelen moeten worden genomen op organisatorisch gebied. Fundamentele meningsverschillen (HVV 6-I) over (deze) maatregelen met betrekking tot het editiestelsel hebben in het begin van dit jaar geleid tot de ontslagname van hoofdredacteur, dr. Th. W. van Veen.

Met de benoeming van de heer Messer is de onzekerheid wie de heer Van Veen zou opvolgen weggenomen. De onzekerheid over wat er gaat gebeuren is er niet minder op geworden, ook niet voor de journalisten van Het Vrije Volk die niet weten waar ze aan toe zijn. Er gaan geruchten over op handen zijnde ontslagen van uiteenlopende omvang, tot zo'n vijftig à zeventig journalisten. Wie, wanneer en waarom is niet bekend.

Over de persoon van de nieuwe hoofdredacteur uit men zich hier en daar nogal sceptisch. Hoewel de heer Messer geen bemoeienis heeft gehad met de politieke lijn van Het Parool, vrezden sommigen dat Het Vrije Volk onder zijn leiding een behoudender koers gaat varen.

Ook in het gesprek dat GRROOM enkele dagen na de bekendmaking van zijn benoeming met de heer Messer had, kwam niet tot uiting wat er precies gaat gebeuren bij Het Vrije Volk. Ongetwijfeld zal de heer Messer zich te voren nauwkeurig op de hoogte hebben gesteld van de gehele problematiek, maar kan en wil hij nog geen opening van zaken geven. Daarom blijven termen als moderne aanpak, ordening en reorganisatie in het luchtledige hangen. Omdat de reorganisatie van Het Vrije Volk naar alle waarschijnlijkheid een ingrijpend karakter zal hebben, valt in dit stadium voor de omzichtigheid waarmee de heer Messer (ook in Dingen van de Dag) te werk gaat, wel begrijp op te brengen.

MEDIAAL

De diverse zijden worden lastig. Nu is ons weer verzocht om het gezicht van deze rubriek eens wat duidelijker te laten zien. Verscheidene lezers lieten ons bekommerd weten dat zij voor wat betreft de politieke gezindheid van MEDIAAL/YARCH ernstig in het duister tasten. Behalve dat dit ons nogal onthutst, vervulde het ons met enige zorg; zorg over het vermogen des onderscheids van onze lezers. Wij zijn er namelijk van overtuigd dat het gezicht van deze rubriek een scherp gesneden profiel heeft dat aan duidelijkheid niets te wensen overlaat. Dat wij de hand bestel niet in eigen boezem steken, moet u derhalve niet verbazen. Voor de tastenden: dit is een rechtse rubriek, vrienden.

Uiterst rechts. Rechtser kan het niet.

Op die stille zaterdagmorgen klonk een merelied. Het was toen we terugkeerden van de wekelijkse gang naar de melkboer. De meeste mensen waren nog op non-actief en juist daardoor klonk dit lied zo rustig en blij.

Enige tijd geleden wijdde columnist Samuel Montag (74) in het Supplement van het Algemeen Handelsblad een beschouwing aan de omroep in wording Eldorado. Met name verdiepte de oude baas zich in de naam van de kandidaat-zendgemachtigde. Gezegd moet worden dat hij tot enige fraaie conclusies kwam. Een verklaring van de naam Eldorado zag hij echter over het hoofd een voor de hand liggende nog wel. Eldorado is ook de naam van een Deens nudistenblad.

Mede door dit geluid werden we geaktifeerd tot het maken van een verkenningstocht. Even later rukten we dan ook uit en fietsen de wijde Eng over.

Een vierhonderd jaar geleden bezochten de eerste katholieke missionarissen Vietnam. Op dorreis naar China en Japan lieten zij het bij 't vertalen van de christelijke doopformule in het Vietnamees en doopten enige honderden autochtonen die zich van de essentie van dit gebeuren ternauwernood bewust waren.

Met de Nederlandse kooplieden kwamen in het begin van de zeventiende eeuw de Jezuïeten naar Vietnam. Zij namen de doopformule over en begonnen het geloof te verkondigen. Gekeerde tolken waren hen daarbij b-hulpzaam.

De Vietnamezen waren de doop gaan opvatten als de metamorfose van Vietnamees in Europeaan. De ceremonie van de plechtigheid was een succesvol toneelstukje geworden met in de finale de verandering in Europeaan en donderend applaus.

Later kwamen slimme lieden er achter dat de magische formule die hierbij werd uitgesproken, vertaald luidde: wilt gij Nederlander worden?

De missionarissen leerden Vietnamees.

Herinnert u zich nu even de anekdote van de balen rijst die de Amerikanen aan de bevolking schonken als "Gift from the U.S.A." en waar sluwe 'rode krachten' in het Vietnamees op 'kalkten': "De communisten hebben voor deze rijst gezorgd".

Sommige Amerikanen leerden Vietnamees.

De Vietcongs zijn missionarissen geworden.

Aan de overkant werd de fiets even neergezet want een aangenaam geluid daalde op de aarde neer. De leeuwerik zong zijn lied. Vol vurig verlangen werden de klanken kwistig uitgestrooid.

De speciale commissie van Fluitonderzoek heeft haar eerste rapport uitgebracht. Via een snelle postduif deelden de heren ons hun bevindingen mede.

De man met fluit bij het Amsterdamse Centraal Station (GRrOM-3) staat er echt niet zomaar. Zijn muzikale arbeid

heeft niets te maken met al of niet vertrekkende trams of bussen en verder staat hij er niet alleen van twee tot zes. Zelfs iemand met minder dan de helft van het gemiddelde deductievermogen van de doorsnee-ochtendblad-verslaafde zal het volgende kunnen controleren: fluit de man tweemaal, dan rukken prompt twee taxi's van de aan het water tegenover het station gelegen standplaats op naar het C.S.; fluit hij driemaal, dan verschijnen er drie taxi's; enzovoorts. De in GRrOM-4/5 gemelde tweede fluitist stelt de wetenschap voorlopig voor onoplosbare raadselen. Mogelijk is hij een GRrOM-lezer die van mystificaties en speciale, zich reeds inwerkende commissies houdt?

Ze zanger zelf was onzichtbaar in de nevelige lucht, maar zijn blijde gerucht vervulde de morgen. Met verrukking aanvaardden wij dit stralende geschenk van het komende voorjaar.

Er is sprake van dat een aantal communistische landen, waaronder Rusland, niet aan de Olympische Spelen in Mexico zullen deelnemen, omdat Zuid Afrika met een gemengde ploeg (Blanken en Negers) meedoet.

Zoals bekend doen de Verenigde Staten al jarenlang met een gemengde ploeg (Negers en Blanken) mee in Vietnam. Maar daar trekken de communisten zich niet terug.

Na dit voorspel kozen we de paden van het bos. Een vroege automobilist koerste ons voorbij. Even later gloeden de stoplichten op: een ree kruiste met snelle sprongen de rijweg. Even later sprongen twee hazen naar de overkant. Ze waren kennelijk reeds door het vuur van de lente aangegrepen, want ze achtervolgden elkaar hardnekkig. Later kwamen ze dichterbij en hun zorgeloosheid openbaarde duidelijk dat ze op vrijersvoeten waren.

Laatst zagen wij een film, waarin een meisje, zo uit bed, voor de open ramen ging staan en diep de frisse ochtendlucht inhaleerde. Een aantrekkelijk schouwspel. Wij hebben het ook gedaan. Heeft u een zakdoek voor ons?

Voortaan wordt 1 mei op 1 april gehouden.

Op de kruising werd postgevat om poolhoogte te nemen van de vorderingen van het voorjaar. Duidelijk was te merken dat het voorjaarsgerucht begint toe te nemen. Enkele eksters waren druk lawaaiend in de weer. Het is wel zeker dat het begin van van hun nestbouw is aangebroken.

De Rode Tribune klaagt in een extra bijlage in het februari-nummer over de berichtgeving in de Nederlandse pers waar het gaat om Vietnam. De Tribune wilde meteen maar tot de kern van de zaak doordringen en gunde haar lezertjes een blik in de perskeuken, die wij u niet willen onthouden.

Bij de Nederlandse berichtgeving van radio en krant moeten enkele kanttekeningen worden gemaakt. Waarom was de nieuwsvoorziening zo slecht? omdat de meeste kranten en ANP zich voornamelijk verlaten op de Amerikaanse persbureaus Reuter en AP/UPI (Trouw gebruikt ook het Franse persbureau AFP en is ook prompt betler). Er moet meer bericht gegeven worden.

Hoewel zo'n plekje als dat waar we stonden onweerstaanbaar trekt besloten we toch verder te gaan.

Wat Collega Chorus u in zijn kolom poogt duidelijk te maken, komt in het korf hierop neer: er moet meer gedronken worden.

Met genoeg en voldoening hebben wij kennis genomen van RECHTS-OM, het blad dat een hoge boom verschil van mening

spreekbuis wil zijn voor het rechts-georiënteerd Nederland en daartoe zoveel Lewin in zijn kolommen doet. We weten nu tenminste waar we aan toe zijn (Piet Nak trouwens ook) en dat is prettig. Het halfslachtige gedoe van De Telegraaf en Elsevier gaan op den duur immers vervelen en tegenstaan. Rechts-OM noemt de dingen regelrecht bij de naam. Maar, zoals het degelijke Hollardsche spreekwoord zegt: overdaad schaadt. Wij vrezen dat ook het ergste voor de toekomst. Het zal ons niet verbazen als de heer Lewin eerst-daags dingen schrijft waar het niet op staat. Temeer daar hij in het eerste nummer reeds blijkt geeft daar last van te hebben.

Na enig dwalen kwamen we op een volgende stopplaats. Daar zong een roodborstje zo verrukkelijk dat we waarschijnlijk ademloos hadden geluisterd ware het niet dat andere geluiden de zuivere solozang overstemden.

U moet nu toch eens ophouden met informeren naar het adres van de schoteljuffrouw uit GRrOM-3. Wij verstrekken geen gegevens meer van haar. Een paar nare gevallen hebben ons dit nare besluit moeten doen nemen.

Tellen is moeilijk. Niet alleen voor mensen die schapen tellen wegens slapeloosheid. Ook voor degenen die beroepshalve de kudde schapen tellen die op verzoek van de Westberlijnse burgemeester Klaus Schütz spontaan was opgekomen om te getuigen van verontwaardiging over recente anti-Amerikaanse studentenbetogingen in Berlijn. Om zeker te zijn van een zo massaal mogelijk kudde had de burgemeester zijn ambtenaren enkele uren vrij gegeven. Behalve aan spontane verontwaardiging gaven de demonstranten overigens

Onder redactie van Gert J. van der Breggen samengesteld door Hans Grimm, Cees Stuur-op, Adriaan Bloemendaal, Kees Brants en Boudewijn Chorus. Met bijdragen van Ineke van Kessel, Jan C. Brokken, Govert van der Boom.

ook uiting aan spontane lynchverlangens. Maar hoeveel Westberlijners, makke lammeren of wolven in schaapskieren, hadden zich nu rond hun herder verzameld?

Radio, woensdagavond 21 februari:

Volgens ANP-nieuwsberichten namen 150.000 Westberlijners deel aan de demonstratie. Onmiddellijk daarop meldt de correspondent van de VARA in Dingen van de dag als resultaat van zijn telarbeid: 100.000 Even tevoren had de nieuwsuitzending van AFN (American Forces Network - Europe) bericht: 200.000. De Duitschlandsender (DDR) wijdt een verbolgen commentaar aan de demonstratie, maar noemt geen getallen. De Westduitse Deutschlandfunk en Radio Nederland - Wereldomroep melden 150.000 betogers. In een radio-interview zegt Rudi Dutschke dat er volgens AP 80.000 demonstranten waren en volgens zijn Berlijnse vrienden 50.000.

Pers, donderdag 22 februari: Het Vrije Volk en de Frankfurter Allgemeine: 100.000. Het Parool: 120.000. De Volkskrant, Die Welt, International Herald Tribune, The Guardian en de Süddeutsche Zeitung: 150.000.

Er is een troost: 150.000 komt het meest voor en zal dus (?) wel de grootste mate van waarschijnlijkheid hebben. Of zouden de schattingen van 150.000 misschien allemaal tot dezelfde tellende voorlichtingsambtenaar herleid kunnen worden. En hoe zou het toch komen dat sommige verslaggevers blijkbaar dubbel zien?

Deze waren afkomstig van een zestal gaiten die boven in een hoge boom verschil van mening

hadden. Heel anders dan de krijssende kreten die ze gewoonlijk uitstoten klonken hier wonderlijke klankrijke toontjes.

In het eerste nummer van ACCENT kwam een pagina-groote advertentie voor van De Nieuwe Linie. Getuige deze advertentie had De Nieuwe Linie reeds voor het verschijnen van het nieuwe weekblad door uit welke hoek de wind zou waaien: De Nieuwe Linie, een opinieweekblad met inderdaad een opinie.

Inmiddels was het gaan sneeuwen en dit doofde het vuur dat begint op te laaien en dempte de geruchten. De donzen vlokken voerden een winterse stilte aan die slechts af en toe werd onderbroken.

Beste Klkb, Weer even een berichtje. Niet dat er veel te vertellen is, want het onderzoek gaat nou niet bepaald hard. Ik zal dus maar wat zeggen over de omgeving en de mensen. Er lopen hier wel heel wat van die patjakkers rond die denken dat ze geëmanicipeerd zijn. Strafkamp, vind ik.

Je weet dat, voordat ik hier naartoe ging nog getwijfeld heb of ik niet als vrijwilliger naar Vietnam zou gaan. Nou, ik ben eigenlijk maar blij dat ik voor Tanzania heb gekozen, want in Vietnam kan je best onder een negerofficier komen en zover is het hier gelukkig nog niet! Ha! Ben trouwens vorige week gebeten door een witte mier zeg. Dat is me ook geen pretje! O ja, de professor probeerde het even aan te leggen met Elke. Op de klamboe nog wel. Goed, zei ik, ik snap dat je in zo'n kleine gemeenschap wat intiemer met elkaar omgaat dan gewoon, maar nou niet overdrijven hè. De sfeer is nog een beetje gespannen, maar dat zal wel weer overgaan.

Nou Klkb, je bent weer helemaal in the picture (we spreken hier vrij veel Engels hier) en ik denk dat ik het hier maar bij laat. De groeten aan iedereen, hè. Hoe is het overigens toch met Boudewijn?

Groetjes van je toegenege Adriaan

Op de Eng zweeg de leeuwerik maar drie groepen kauwtjes zorgden voor vertier.

Ter simplificering van de populair-wetenschappelijke herstructurering is er een saillant detail tijdens de infrastructurele institutionalisering geconstrueerd van een multi-individualistische, causaal aprioristische poly-interpretabiliteit, die als een raison d'être conflictueuze pragmatiek coincideert die paradoxaal geaggregeerd dient te worden.

Wilt u het ingepakt of gaat het zo mee...?

Een dozijn geelgorzen vloog op, en kwieke vinken gingen met

hen mee. Deze wisseling in het weer kan het vuur van de lente niet meer keren. Het blijft smeulen en zal aanwakkeren tot een laaiend vuur dat almaar vonden geven zal!

Op de lange asfaltweg kroop de massa voort. Met borden en kruizen en borden. De mensen gilden en zongen, van Ché tot Ho. De baardige en de kale, de pientere en de meelopers: ze dronken cognac en zongen.

Vanaf een groot podium bulderde hij zijn revolutionaire kreten de zaal in. De studenten klaptten in hun handen en schreeuwden. Binnen een uur had hij de wereld veroordeeld. En de mensen warm gemaakt voor zijn ideeën: revolutie gepredikt.

De aanbidders verdrongen zich rondom hem. Hij deelde handtekeningen uit; zette ze op de gestencilde programmaboekjes. Daarna gaf hij een persconferentie Een interview volgde. Om drie uur lag hij in bed, een groot bed. In een prachtige kamer; Hilton hotel.

Het ontbijt kwam vroeg. Hij verslond de ochtendbladen. Idioot, heilige; staatsgevaarlijk en profet. Om tien uur vertrok hij.

De volgende demonstratie kostte hem het leven. Een verwaald kogel.

De begrafenis werd een grote betoging; rondom de kist gilden de studenten 'Johnson moordenaar'. De politie zorgde voor een gewapende begeleiding.

De krantenkoppen waren vet en dramatisch.

Een paar maanden later kende niemand zijn naam meer.

Dit is het moment voor bezinning. Er wordt te weinig nagedacht. De mensen leven er maar op los tegenwoordig. Paal en perk zijn er niet meer bij en als we er bij stil staan wat zal door de beugel gewrongen wordt, dan slaat de schrik ons om het hart. De zeden verwilderen; bandeloosheid viert hoogtij. En geen sterveling schenkt enige aandacht aan een vermanend opgeheven vinger of een waarschuwend woord. Neen, dan onze voorvaders: die bezonnen voor ze begonnen.

Tot ziens in de goot vrienden.

Voor de natuurbeschouwing citeerden wij met groot genoeven het Nederlands Dagblad van 27 februari, de rubriek Wonderen en weelden uit de natuur. De fragmenten zijn uit „Vinken van het voorjaar” geschreven door Jac. van Barneveld.

Zoals u zich zult herinneren, berichtten wij in het vorige nummer dat naar aanleiding van gerezen moeilijkheden in Suriname, de luchtmachtbasis Terschelling in staat van verhoogde paraatheid was gebracht. Hoewel de situatie in onze laatste kolonie inmiddels aanmerkelijk is verbeterd, blijft de basis paraat. Naar wij uit doorgaans welingelichte kringen vernemen, houdt dit verband met 10 maart. Enig speurwerk onzerzijds bracht echter aan het licht dat we hier te maken hebben met een geheim initiatief dat verband houdt met de recente ontwikkelingen in de KVP, in zonderheid het uittreden van de groep Aerden.

Wij kunnen er volledig in komen dat de Amerikaanse regering een toeristenstop voor Europa heeft afgekondigd. De mensen zouden immers veel te ver weg zitten, als ze nodig zijn voor Vietnam.

Door omstandigheden genoodzaakt zijn wij helaas niet in staat u een rectificatie aan te bieden.

YARCH

VIETNAM EN DE PERS

Het Glas

Na hun publikatie over de berichtgeving (of de afwezigheid daarvan) over het Vietnamtribunaal heeft de werkgroep Krant van de Kritische Universiteit Amsterdam zich nu bezig gehouden met de berichten in de tien Nederlandse landelijke dagbladen over het Vietcong-offensief op Saigon in de periode 31 januari - 3 februari 1968. 't Resultaat van hun vergelijkend onderzoek 'Pers en Vietnam' geeft geen gunstig beeld van de

Slechts Trouw en De Waarheid geven een beschrijving van de gevolgen van de bombardementen. Alle kranten delen mee dat er een groot aantal burgerslachtoffers is gevallen. De Waarheid, Het Vrije Volk, Het Algemeen Handelsblad, De Volkskrant, Trouw, het Algemeen Dagblad, en De Tijd schrijven dit toe aan de Amerikaanse en Zuidvietnamese bombardementen; De Telegraaf en Het Parool wijten de vele burgerslachtoffers voorna-

De Waarheid. Persconcentraties zijn voor dergelijke overeenkomsten geen bruikbare zondebok meer.

Een ander gebrek van het onderzoek schuilt in het gedeelte over bronnen, waarin staat dat AP, UPI, Reuter, AFP, NYT (Parool, Volkskrant) en Springerdienst (Telegraaf) bijna uitsluitend geïnformeerd worden door Amerikaanse en Zuidvietnamese woordvoerders. De werkgroep vermeldt niet dat Reuter vertalingen van Tass doorgeeft en evenmin dat in de besproken periode alle kranten met uitzondering van Telegraaf en Algemeen Dagblad, herhaaldelijk bronnen vermelden als de radiozender van het bevrijdingsfront (of Vietcongradio), Radio Hanoi, VNA (het Noordvietnamese persbureau), Izvestia en persconferenties of bekendmakingen in Hanoi.

'Alleen AFP geeft berichten uit Noordvietnamese bronnen van haar correspondent in Hanoi'

denten' (uiteraard in Saigon), en 'de telex van een internationaal persbureau' en natuurlijk ook de NLF-radio, Radio Hanoi en VNA.

Overigens vermeldt De Telegraaf ook AP als bron. Het blad is dus niet alleen afhankelijk van de Springerdienst en de Washington Post, zoals Pers en Vietnam bewert.

Ondanks deze en andere gebreken, die aan het onderzoek kleven, blijft de publikatie van de Kritische Universiteit een onthullend document waaraan ten onrechte weinig aandacht wordt besteed in de pers. De Volkskrant bestrijdt de indeling van de benamingen voor de guerrilla's. Het rapport spreekt van de categorieën positief en negatief. Nationaal Bevrijdingsfront, NLF, bevrijdingsfront en guerrilla's gelden als positief; Vietcong en communisten als negatief. Deze indeling is inderdaad volkomen willekeurig. Bovendien: Trouw gebruikt van alle dagbladen — met het Parool — de meeste negatieve benamingen (in percentage 96), terwijl het blad qua inhoud zeker niet negatief tegenover het offensief van het bevrijdingsfront staat.

Ook het Algemeen Handelsblad besteedt voornamelijk aandacht aan het gedeelte in het rapport dat over de terminologie gaat. Verder is het opvallend dat noch het Handelsblad noch de Volkskrant de passages in het rapport die over de eigen krant gaan, citeren. Alleen Vrij Nederland wijdt een beschouwing aan Pers en Vietnam waarin essentiële punten van het onderzoek genoemd worden. Rinus Ferdinandusse komt tot de conclusie: 'Er zijn velen onder ons volk, wie de helft nog niet is aangezegd.' Het Vrije Volk en Trouw komen vrij gunstig, dwz als vrij objectief uit het onderzoek te voorschijn. Het lijkt daarom niet overbodig dat de landelijke dagbladen de hand eens in eigen boezem steken om hun selectie en presentatie van het nieuws eens nader te bezien.

(ADVERTENTIE)

Voor zover uw meest innige vriendinnetjes het nog niet wagen u kostelijke dranken voor te zetten in hippe aardewerken bekers of zelfs ledige jampotten, doen zij het wel in walgetijk gevormde en gekleurde glaswerken.

Lang geleden kreeg de mens er reeds genoeg van banale kruiken en flessen aan de mond te zetten. Dat we hier nu weer naar terug gaan is een schreeuwend onrecht. De man die het drinkglas uitvond is nog niet genoeg geprezen. Hij begreep, dat drinken iets anders is dan dorst lessen. Gemakkelijker is het deze gestorven Grootte te loven, dan het doorsnee hedendaags vriendinnetje 't nut van deze vondst aan het verstand te brengen. Een tragische zaak, maar doodnuchtere realiteit.

Het ogenblik is dus aangebroken, alles wat vroeger door de Grooten onder ons over het glas geschreven en gezegd is, een modern verlengstuk te geven. Laten we een poging ondernemen.

De drank verdient, vóór hij verdwijnt, een laatste rustig toeven voor 't bedenken van de laatste wens; geconsumeerd te worden. Hij heeft er recht op, dit in het openbaar te doen en niet teruggetrokken in kruik, gebrande fles, gekleurd glaswerk of het dóórzicht misvormend bloembollenglas. Want de mens moet het verloop van dit proces kunnen aanschouwen, wil hij waardig drinken.

De reinheid, juiste geur van vele dranken en 't sprankelend fris tinkelende van sommige dranken zijn voor tijdige consumptie bepalende factoren. Deze zijn slechts waar te nemen door rein glaswerk. Door in de vorm niet gezichtsbedriegend, nee integendeel van kunstzinnige schoonheid getuigend, glas. Slank, rank glaswerk geeft juist inzicht op een juiste situatie: de aanpassing van 't krachtig vocht aan de krachtig verontreinigde binnenwanden van de consumptie.

Het stuitend glas, dat, volledig uit balans, u twee, drie teugen in de mond giet en volkomen onverschillig in u leeg loopt, staat in zo schrille tegenstelling tot het karaktervol glas, geslepen naar de oude gildes, dat edel en bescheiden met u drinkt.

Het goede glas, dat u waarschuwt als de maat vol is, dat onzeker in uw hand het evenwicht verliezen gaat, tegenover het lompe glas, dat u belazert waar u bijstaat.

De armzaligen van geest mogen het onheil over zich halen bij het drinken van likeur uit tandpastaglasen; of maatsbekers. Maar de anders-ingestelden; o, foelike vriendin, bespaar hen dit. (Uw lokkende levenstaak verzandt, wanneer u niet op deze finishing touch let.)

Oordeelt u zelf, en ga bestrafsend uit. Herzie uw adresboek en predik nu de glaswerkstorm.

boudewijn r. chorus

(ADVERTENTIE)

WIJ KOPEN BOEKEN OP ELK GEBIED

Speciale afdeling voor wetenschappelijke en studieboeken.

Boekhandel J. de Slegte

Oudegracht 121

Utrecht. Tel. 13001

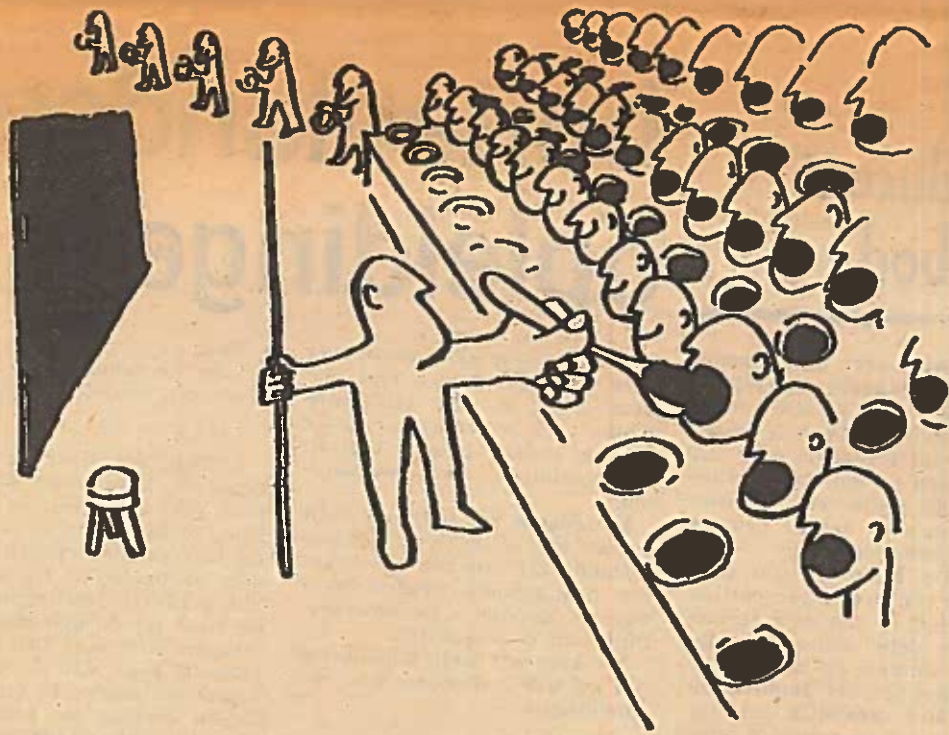
door INEKE VAN KESSEL

objectiviteit in de berichtgeving van de landelijke pers. Een voorbeeld: Het Vrije Volk opent — als enige — op 31 januari met: Amerika bombardeert bezet Saigon. Drie dagen later maakt de NRC voor de eerste en de enige keer melding van de bombardementen in één regeltje op de binnenpagina. zegt het rapport. 'Zes kranten vonden blijkbaar het feit dat de hoofdstad

melijk aan de Vietcongaanvalen.

Als curiositeit een vergelijking van het aantal verdiepingen van de Amerikaanse ambassade: Vijf verdiepingen volgens Trouw en NRC, zes volgens Algemeen Dagblad en Het Vrije Volk, acht volgens het Algemeen Handelsblad en tien volgens de Volkskrant. Wat dat betreft loopt de verscheidenheid van de

Kritische Universiteit

van Zuid-Vietnam en andere steden door de Amerikanen en Zuid-vietnamezen zelf werden gebombardeerd niet interessant genoeg om er een kop, boven- of onderkop, of zelfs maar een tussenkopje aan te besteden. Ook het afgedrukte fotomateriaal had in deze week geen enkele maal betrekking op de bombardementen of de uitwerking die deze hadden.'

De samenstellers merken terecht op dat 'een van de belangrijkste elementen van het offensief het feit was dat de Amerikanen en Zuidvietnamezen zich gedwongen voelden bombardementen uit te voeren op de eigen steden.'

Over het algemeen negeren de landelijke dagbladen deze bombardementen zonder precedent. Sommige dagbladen (Het Parool, De Tijd) schrijven alleen over de Zuidvietnamese luchtmacht in verband met de bombardementen. Andere kranten laten in het midden wie de bombardementen heeft uitgevoerd.

landelijke dagbladen dus nog geen gevaar.

De samenstellers van Pers en Vietnam brachten echter tijdens het Veritas-weekend over meningsvorming (2-3 maart) via 'n merkwaardige gedachtenronkel de persconcentraties in verband met de gebrekkige berichtgeving. Zij baseerden hun mening op het feit dat een aantal passages in verschillende kranten woordelijk hetzelfde gesteld is. Bij het navloeden van de berichten bleek dat deze uniformiteit beperkt blijft tot gelijke beschrijvingen van de Amerikaanse ambassade in Het Parool de NRC en de Waarheid. Verder is het AFP bericht in Trouw 'Saigon is frontstad geworden. Vanuit de lucht wordt de stad meedogenloos door Amerikaanse vliegtuigen gebombardeerd, en op de grond was een felle strijd aan de gang. Wie zich een ogenblik op een hooggelegen dak waagde zag ooral de brandende stad om zich heen', vrijwel gelijkluidend terug te vinden in

aldus het rapport. Trouw heeft boven een van haar berichten staan 'Hanoi (UPI)', wat impliceert dat ook UPI een correspondent in de Noordvietnamese hoofdstad heeft. Opmerkelijk is overigens dat Trouw de enige krant is die UPI als bronvermelding noemt. De constatering van eenzijdigheid mag dan ten dele terecht zijn, als verwijt is zij niet erg reëel, wanneer een alternatief ontbreekt. Tijdens 't Vietnam-weekend deelde drs. M. L. Snijders mee dat het verzoek van het Utrechts Nieuwsblad een correspondent naar Hanoi te mogen sturen geweigerd was. Zelfs Laurens ten Cate bleek geen vruchtbare correspondentie met Hanoi te kunnen voeren. Ook de Waarheid boort trouwens nauwelijks andere bronnen aan dan de overige dagbladen. Genoemd worden: Nhan Dan (orgaan van de Nrd-vietnamese Werkerspartij), en 'sommige persbureaus', 'via de censuur doorgesijpelde berichten van buitenlandse correspon-

ULISCHAAFSMAPAULISCHAAFSMAPA

Henne Pauli:

In twee recente publikaties — vg-essay en hollands maandblad* — heeft de heer H. Schaafsma van de School voor de Journalistiek een uitspraak gedaan die nadere aandacht verdient.

In de desbetreffende artikelen kwamen (hoe kan het ook anders) onder meer de persconcentraties ter sprake. Schrijvend over de relatie tussen consument en producent komt Schaafsma tot de volgende conclusie: 'Voor de publiciteitsindustrie geldt nóg duidelijker dan voor enige andere tak van nijverheid, dat het aanbod de vraag bepaalt'.

Het ligt waarschijnlijk aan de bescheidenheid van de schrijver dat deze uitspraak in geen der beide artikelen vet of cursief is gedrukt om aan te geven dat hij hiermee een bestaande theorie, die volmaakt het tegendeel beweert, ter discussie heeft gesteld. De algemeene gangbare opvatting die aan ons systeem van vrije economische ordening ten grondslag ligt, gaat er immers van uit dat juist de vraag het aanbod bepaalt. Omdat het geld in onze samenleving de beslissende instantie is, zal de ondernemer die produktie aanvangen waarvan hij de meeste winst verwacht, waarnaar dus de vraag het grootst is.

Wat heeft Schaafsma bewogen om deze mooie theorie op de helling te zetten, ja zelfs om te draaien?

Gelegenheid

In de minimale toelichting die hij in het Hollands Maandblad geeft, staat: 'De consumenten zijn aangewezen op de verscheidenheid aan aanbod die er is.' En schrijvend over de dagbladindustrie: 'Het beleid van de producenten, de dagbladondernemers, heeft de consumenten nooit de gelegenheid geboden hun voorkeur voor kwaliteit duidelijk te maken door de bereidheid een hogere prijs te betalen. Een goede krant kost nauwelijks meer dan een slechte.' Omdat de heer Schaafsma zo weinig bewijsmateriaal voor zijn stelling aanvoert, kost het moeite er begrip voor op te brengen. Natuurlijk is het waar dat de consument geen behoefte heeft aan zaken die hem onbekend zijn. Zolang een Pygmee nog nooit een koelinstallatie heeft gezien kan hij het heel best zonder ijskast stellen, al leeft hij dan in de tropen. Maar mag men daar nu de conclusie aan verbinden dat dus het aanbod de vraag bepaalt. Deze redenering vind ik wat te ver gaan.

Hoewel het lijkt alsof het aanbod een limiet stelt aan de vraag is dit toch slechts een schijnbare beperking. Wanneer er aan de vraagzijde behoeften bestaan — soms nauwkeurig omschreven, meestal echter vaag aangeduid — zal de op winst bedachte ondernemer met gevoel voor deze signalen initiatieven ontplooiën die aan die behoeften tegemoet komen. Een oud en mooi voorbeeld hiervan is de uitvinding van de boekdrukkunst, zoals Oltheten zei: 'voortgekomen uit de volheid der tijden'.

Wanneer er daarentegen produkten in de handel worden gebracht waar de klant geen trek in heeft, dan verdwijnen deze van de markt. De consument die zich in de meeste gevallen toch wel laat leiden door de prijs en de kwaliteit van een goed zal zich bij voorkeur wenden tot de fabrikant die tegen de laagst mogelijke prijs een kwalitatief redelijk produkt le-

vert. Wie voor achtduizend gulden een auto wil kopen zal in die prijsklasse zoeken naar de wagen die het best aan zijn eisen voldoet. Toegegeven, de kwaliteit van het produkt ligt niet altijd in het technische vlak, maar als de consument zijn eisen stelt hoe subjectief die ook mogen zijn en op welk terrein ze ook mogen liggen, het autootje dat er het meest aan beantwoordt, wordt gekocht.

Consumentenoren

Dit lijkt me ook het geval te zijn bij de publiciteitsindustrie. Als de heer Schaafsma schrijft dat de dagbladondernemers hun consumenten nooit de gelegenheid hebben geboden hun voorkeur voor kwaliteit duidelijk te maken door de bereidheid een hogere prijs te betalen, klinkt dit in mijn consumentenoren tamelijk onzinnig. Verwacht hij misschien dat de NRC meer abonnees krijgt als hij nog duurder is dan De Telegraaf? Dat lijkt me voor iemand van een kaliber als Schaafsma een te naïeve gedachtengang.

Hij zegt: 'Alle kranten, goede en slechte, komen veel te goedkoop op de markt. Dat is één van de oorzaken van de huidige crisis in de publiciteitsindustrie, die stellig evenzeer een structuurcrisis als een conjunctuurcrisis is.' Akkoord. Ik zie echter niet in wat dat met de voorkeur van de consument te maken heeft. De voorkeur voor 'n produkt komt alleen tot uiting in het omzetcijfer. Als dan De Telegraaf samen met het Nieuws van de Dag met een oplagecijfer van 500.000 uit de bus komt, kan men dat betreuren en zeggen dat het publiek de krant krijgt die het verdient. De prijs van die krant is echter niet lager dan die van de kwaliteitsbladen, en kan bij de appreciatie dus geen rol spelen. Dat men door een verkeerde prijspolitiek in het slop is geraakt, komt voor rekening van het gebrek aan inzicht bij de dagbladondernemers. Met de voorkeur van de lezer heeft het weinig te maken. Bovendien, als het aanbod de vraag zou bepalen, waarom zou de populaire massapers er dan zo angstvallig voor waken om toch vooral maar niet uit de gratie van de lezer te raken? In dat geval zou de wens van de consument immers niet meer dan een bijkomstigheid zijn.

Ellende

Nee het zou wel eens zo kunnen zijn, dat juist de gemakzuchtige behoefte van de consument de oorzaak is van de ellende waarmee we nu in de perswereld te maken hebben. De ondernemingswijze produktie van dit medium heeft 't in hoge mate afhankelijk gemaakt van een weinig kritische lezersgroep.

Het commerciële succes van bladen die zijn afgestemd op de 'Low brows' in onze samenleving verdraagt zich eigenlijk niet met de vrijheid van drukpers — zoals Schaafsma in hetzelfde artikel terecht constateert — omdat deze bladen hun lezers de informatie geven die die lezers van hen verwachten. 'Dat vergt een bijzonder selectie-procédé. Weglaten van essentiële informatiebestanddelen behoort daartoe evengoed als accentueren van niet-essentiële informatie-aspecten', aldus de schrijver, die daarmee zijn eigen stelling door de mand laat vallen.

* H. Schaafsma: De massamedia en de mens van morgen; VG-essay, Vrije Geluiden nr. 6.
H. Schaafsma: De crisis in de publiciteitsindustrie; Hollands Maandblad, januari 1968.

H. Schaafsma:

Henne Pauli maakt het me moeilijk met zijn pientere analyse. Ik ben geen econoom. Daarom mag ik me een eigen meninkje veroorloven over bijvoorbeeld de opvatting, dat de vraag het aanbod bepaalt. Daarin ligt besloten — en het is met die opvatting niet strijdig — dat het aanbod de vraag kan stimuleren.

Fabrikanten die nieuwe autotypen, tabaksmengsels, ijskasten, waspoeders of wat dan ook de markt brengen, kennen hun markt. Zij weten dat die markt gedifferentieerd genoeg is, om het nieuwe produkt na een grondige analyse van de afzetmogelijkheden en een ingecalculeerde aanloopperiode met een bevredigende winst aan de man te brengen. Zij weten ook, dat bijvoorbeeld een auto niet alleen maar wordt gekocht, omdat-ie een goeie, zuinige, geruisloze of wat dan ook motor heeft. Evenmin alleen vanwege het gescheiden remsysteem, de kleur, de slaapstoelen, het schuifdak of nog een stuk wat selling points. Het gaat om een complex van factoren. Dit geldt voor vrijwel alle produkten op de vrije markt. Kenmerkend is dat de

vraag
consument

producent
aanbod

verkoopprijs boven de kostprijs moet liggen. Anders zou er geen winst zijn.

Nu is de narigheid van de krant, en dat geldt a fortiori voor het produkt van de omroepinstellingen — de radio- en televisieprogramma's — dat de gewone vraag-aanbod-redenering niet opgaat. De krant is een produkt van een heel eigensoortige complexiteit — ten dele geestelijk, ten dele materieel. (De Duitsers duiden de medium-inhoud wel aan als 'Immateriële-güter'). Het geestelijk produkt krant waarvan de primaire functie is, te informeren, komt altijd ver beneden de kostprijs op de markt. Het ontbrekende deel van die kostprijs, plus de winstmarge die het exploiteren van een krant voor een ondernemer aantrekkelijk of, objectiever gezegd, zinvol maakt, moet komen uit de opbrengst van de advertenties. Juist van het geestelijk produkt (de redactionele inhoud) kan worden gezegd, dat het bij het speciale type consument dat wij lezer noemen heel andere verwachtingen én reacties wekt dan enig materieel, dus tastbaar en concreet bruikbaar produkt.

Een van de gevolgen daarvan is, dat marktonderzoek volgens de gelijke normen nooit inzicht kan geven in de markt die er voor nieuwe kranten, nieuwe publiciteitsmedia in het algemeen, is. Men leert iets kennen, waarvan men het bestaan niet vermoedde; waarvan de behoefte pas door het bestaan — en dus door o.a. een kostbare verspreiding op grote schaal — kan worden gestimuleerd. Heel anders dan bijvoorbeeld waspoeders of margarine-soorten moe-

ten nieuwe publiciteitsmedia zich wár maken door hun intrinsieke kwaliteit. Daar zijn aanloopkosten en daar is een aanloopperiode voor nodig die, omdat het geestelijk produkt kranteninhoud als het materiële produkt bedrukt-papier aan de man moet worden gebracht, van puur ondernemersstandpunt bezien nauwelijks verantwoord zijn.

Roy Thomson, nu The Lord Thomson of Fleet, heeft eens gezegd dat een machtiging voor commerciële televisie gelijk staat aan een machtiging, om gratis bankbiljetten te drukken. Maar hij was dan ook een van de weinigen die zich konden veroorloven de eerste twee jaar miljoenen op dat ene element van zijn veelzijdig concern toe te leggen.

Tenslotte: wat Pauli opmerkt over mijn bewering inzake de wenselijkheid van prijsverschillen tussen populaire kranten en kwaliteitskranten is aardig en lijkt voor de huidige situatie ook wel op te gaan. Hij tekent zelf al aan, dat de situatie van nu het gevolg is van een ontwikkeling. Ik wil er slechts dit over zeggen: ik geloof niet, dat kran-

ten als N.R.C., Handelsblad en Tijd méér abonnees zouden krijgen als ze duurder werden. Ik zou wel eens nagegaan willen zien, of niet een aantal, en bij voorkeur het grootste deel, van de huidige abonnees op die kranten bereid zouden zijn een hogere abonnementsprijs te betalen. Zeker wanneer het produkt — het geestelijk produkt, wel te verstaan — mede daardoor een hogere kwaliteit zou kunnen krijgen. Maar ik geef graag toe dat dit, hic et nunc, een reïncultuur-redenering is.

Dat het publiek de krant krijgt die het verdient, wil ik wel zo ongeveer onderschrijven. Maar toch niet helemaal. Ik geloof bijvoorbeeld in de combinatie quality-paper popular-paper. Een onderwerp waarover in Groot-Britannië veel wordt gediscussieerd de laatste tijd. Een aardig artikel erover is te vinden in het februari-nummer van Encounter. Geschreven door John Beavan, de politiek adviseur van de Daily-Mirror-groep, voor de twee-jaars studenten van de School voor de Journalistiek geen onbekende.

H.S.

(ADVERTENTIE)

camera

studio

cinecave

filmsociëteit

alles onder
één
dak en
één
noemer:
wat er wordt
gedraaid
gekookt,
geschonken
is
goed!
(voor U)

buitenlandse opleidingen

Door technische moeilijkheden is de school niet in staat een eigen blad te verzorgen.

LILLE.

L'Ecole Supérieure de Journalisme in Lille vindt pas sinds kort erkenning bij de grotere kranten, hoewel zij al ruim veertig jaar geleden opgericht werd door particulieren. Op het ogenblik proberen leerlingen en staf de staat bij de opleiding te betrekken. Hier doet zich de moeilijkheid voor dat de staf niet voldoende meewerkt en de leerlingen dreigen tot een staking over te gaan als de erkenning door de staat er niet gauw doorkomt.

De opleiding duurt drie jaar.

Tijdens het laatste jaar moeten de leerlingen een proef afleggen in de vorm van een groot artikel in groepsverband.

Na de onderwerpen 'Vrijheidsbesteding' en 'de Auto' wordt dit jaar de pers in de EEG bestudeerd. Afgevaardigden van elke groep zijn naar het land geweest dat zij behandelen. Twee van hen kwamen naar Utrecht en stelden een onderzoek in naar de Nederlandse pers.

Zo mogelijk iedere maand verschijnt hun blad 'Le Petit Theo', een twintig tot dertig vastgeniet, gestencilde blaadjes, waaruit we de volgende stukjes citeren. — Ook de leerlingen van de school voor de journalistiek in Lille zoeken naar een representatieve houding voor de buitenlandse wereld. Ze willen goede sprekers uitnodigen en doen een beroep op de leerlingen. — De school heeft sinds november vorig jaar een talenpracticum. Zie vervolg pag. 5.

AARHUS.

De voorzitter van de leerlingvereniging, Thorkild Behrens uit Aarhus (Denemarken) schrijft:

'Leerlingjournalisten komen hier nadat ze minstens een jaar bij een krant hebben gewerkt. Ze volgen een cursus van vijf maanden. Drie maanden per jaar wordt er een cursus gegeven voor journalisten uit geheel Scandinavië. Hier is maar plaats voor vijftien mensen. Sinds kort proberen we bij de staat belangstelling te wekken voor de opleiding. Dan hopen we de cursussen na 1970 uit te kunnen breiden.'

VERHOUDING ALGEMENE TAAL EN DIALECT

dialect geen verworpen vorm van cultuurtaal

Wanneer men over het Nederlands spreekt, denkt men aan de algemene taal ofwel aan het Algemeen Beschaafd Nederlands. De cultuurtaal dus, die in alle gewesten verstaan en gebruikt wordt. Het Nederlands omvat echter niet alleen de algemene taal, maar ook de dialecten, waarvan de bewoners van de meeste gebieden zich bedienen in hun contact met medebewoners. Velen zijn dialecten als iets minderwaardigs gaan beschouwen; als een boerse verbastering van de algemene taal. Dit is pertinent onjuist; de dialecten zijn een regelrechte voortzetting van de vroegere taal.

De algemene taal, zo ook ons ABN, vindt haar oorsprong steeds in een regionaal zeer beperkte taal, die de suprematie verwierf doordat degenen die haar spraken cultureel, literair, religieus, politiek en economisch de leiding hadden. Er is dus geen sprake van een compromis van verscheidene dialecten, van een soort kleinste gemene veelvoud. De uitspraak van B. W. Schippers 'uit het erts van de gewestelijke talent ontstond het edele metaal van de algemene taal' kan dan ook misleidend

werken. Wel kunnen andere dialecten een bijdrage leveren aan de vorming van de algemene taal.

Het verschil tussen dialect en algemene taal ligt in de praktische bruikbaarheid. Het gebied waarin een bepaald dialect wordt verstaan is beperkt en ook is het uitdrucksvermogen veelal aan bepaalde levensgebieden gebonden. Dialect is echter geenszins een verworpen vorm van cultuurtaal; het bewaart veel oude taalresten die niet door een vernieuwingsgolf zijn weggevaagd. Onze algemene

CEES LABEUR

taal ontstond uiteindelijk op een niet-rechtlijnige manier; niet door de weloverwogen keuze uit verschillende regionale mogelijkheden, maar door de machtspositie van een bepaald cultuurcentrum. Het is dan ook onredelijk om dialecten als iets minderwaardigs te zien. Bovendien hebben dialecten een niet te onderschatten sociale functie. Het dialect is voor vele mensen de uitingsvorm voor het intieme, sterk persoonlijke, voor het plaatselijk en regionaal contact zowel in woord als in geschrift. Met name in de gevoelsfeer heeft het dialect veel te bieden. Voor het begrip vrouw in het dialect tussen Roermond en Weert bestaan bijvoorbeeld de volgende benamingen:

- a. babbeltot =
- praatzieke vrouw
- b. banzel =

- vrouw die weinig aandacht aan huishouden besteedt
- c. broumel =
- vrouw die jammert
- d. fluit =
- wulpse vrouw
- e. kraakwagen =
- gebrekkige vrouw
- f. poorgaardij =
- onbezonnen vrouw
- g. pontert =
- onverstandige vrouw
- h. bëuts =
- goedhartige vrouw.

Zo zijn er talloze voorbeelden te vinden waaruit blijkt dat in dialecten vaak een grote verscheidenheid van woorden bestaat om verschillende gevoelensnuances aan te geven. Dit schept een onverbrekelijke band tussen de bewoners van een bepaalde plaats of streek en men zou er best list kwaad aan doen hier discriminerend over te denken.

TAAL OF DIALECT

Het gebruik van de termen taal en dialect loopt in de praktijk sterk door elkaar. Wat sommige dialecten noemen, wordt door anderen met taalverschil betiteld. Nu eens wordt het Fries een dialect van het Nederlands, dan weer een afzonderlijke taal genoemd. De taalgeleerde J. Schrijnen zocht het verschil langs mathematische weg op te lossen. Hij meende dat men twee linguïstische grootheden niet langer meer dialecten maar talen moest noemen, wanneer de verschillen groter werden dan de punten van overeenkomst. Dit uitgangspunt houdt te weinig rekening met de taalwerkelijkheid. Het is namelijk ondoenlijk in deze materie met exacte getallen te werken.

Anderen hebben het criterium buiten het strikt linguïstische willen zoeken. Zij spreken van een afzonderlijke taal als er een oude belangrijke letterkunde is overgeleverd. Voor de zelfstandigheid van het Fries wijst men dan op zijn oude letterkunde en zijn bijbelvertaling. Maar de Nederlandse Saksen hebben ook een uitgebreide oud-Saksische en Nederduitse literatuur. Zo zijn er ongetwijfeld meer groepen met een eigen letterkunde en het zou te ver gaan op grond van dit criterium van talen in plaats van dialecten te spreken.

Het verschil tussen dialect en taal bestaat volgens A. Weynen hierin, dat een tekensysteem het pas dan tot rang van taal brengt als 't met naverwante lokale tekensystemen een ander naverwant tekensysteem voor hoger en interlokaal verkeer aanvaardt.

Er is dus volgens deze omschrijving een Friese taal, omdat er voor het schriftelijk gebruik een wezenlijk eenvormig Fries bestaat, maar er is in Nederland geen Limburgse of Saksische taal. Weynen hanteert dus als criterium het al of niet aanwezig zijn van een uniforme schrifttaal. Hoewel hij zelf aan het begin van zijn boeken 'Hoewel? Wezen en waarde van het dialect' stelt dat het onmogelijk is de begrippen taal en dialect wetenschappelijk van elkaar te onderscheiden, geeft zijn benadering toch wel enig houvast, vergeleken met de andere.

TAALKAARTEN

Taalgeografie gaat na, hoe de verschillende begrippen en betrekkingen tussen woorden en uitdruckswijzen in een bepaald gebied zijn en tekent dan na inzamelend van dat materiaal voor elk begrip of elke constructie op een apart landkaartje aan, waar bij elke plaats de opgegeven vorm staat. Om de gebieden die dan elk voor zich, wat de uitspraak betreft, een gelijke of

gelijksortige vorm hebben, te kent de taalgeograaf dan grenslijnen of isoglossen. Een isoglosse is dus een lijn die de uiterste geografische punten van een afzonderlijk taalverschijnsel verbindt. Op deze manier ontstaan taalkaarten die weer samen worden gebracht in taalatlanten. Zo bestaan er tientallen taalatlanten en honderden taalkaarten.

Over de methoden van inzameling, carting en interpretatie heerste en heerst binnen taalkundige kringen verschil van opvatting. Zo gingen G. G. Kloeke en L. Grootaers weer anders te werk dan bijvoorbeeld E. Blanquart. De eerste prefereerden de schriftelijke of indirecte methode ter inzameling van het materiaal en de laatste verzamelde zijn gegevens mondeling; de directe methode. Beide methoden kennen hun voor- en nadelen. De schriftelijke methode heeft als voordeel dat de onderzoeker frequent contact met bepaalde gebieden kan onderhouden en zodoende van veranderingen op de hoogte kan blijven. Een wezenlijk nadeel is, dat de onderzoeker het persoonlijke contact met de gesproken taal dreigt te verliezen. Dit gevaar bestaat bij de mondelinge methode uiteraard niet, maar deze werkwijze heeft weer als nadeel dat ze zoveel tijd en geld kost en daarnaast bovendien een enorme organisatie vergt. Een compromis tussen beide methoden zou ideaal zijn, maar in de praktijk is dit moeilijk te verwezenlijken.

KLANKWETTEN

Door de taalgeografische methode is men tot een veel beter inzicht gekomen in een aantal taal- en dialectverschijnselen. Voor men taalgeografie toepaste, bestond er een onvoorwaardelijk geloof in klankwetten. Er was geconstateerd dat bij verwante talen aan een klank uit de ene taal onder gelijke omstandigheden een bepaalde klank in een andere taal beantwoordde. Als bijvoorbeeld in Nederlandse woorden tussen twee klinkers een v staat, ziet men in het Duits een b; over: ober, leven; leben, draven; traben. Deze onregelmatigheden noemde men klankwetten en men meende dat ze zonder uitzondering van toepassing waren. De taalgeografie bewees afdoende dat die gedachte een fictie was, want uit de kaartbeelden bleek duidelijk dat de isoglossen voor afzonderlijke woorden van eenzelfde klankwet nooit geheel samenvielen. Uit de 'huis-muis' kaart van G. G. Kloeke blijkt bijvoorbeeld dat voor het woord huis de grenslijn tussen huus en hoës veel oostelijker loopt dan die tussen muus en moes bij het woord muis. Hieruit volgde een belangrijke conclusie voor de indeling der dialecten. Dialecten zijn geenszins compacte, geïsoleerde geheelen, waarvan de grenzen nauwkeurig te bepalen zijn. De isoglossen van zelfs de meest verwante verschijnselen vallen over grotere afstand niet geheel samen. Dit wil bepaald niet zeggen dat men niet tot een globale indeling kan komen. Tenslotte lopen isoglossen niet kriskras door elkaar, integendeel; vele lopen, vooral op kleinere afstand, parallel of bedekken elkaar en vormen op deze manier isoglossenbundels of isoglossenstrengen. Weynen komt na bestudering van isoglossenbundels tot een verdeling in zes dialect groepen:

1. Zuidwestnederlandse groep.
2. Zuidoostnederlandse groep.
3. Noordhollandse groep.
4. Centrale groep (de algemene taal bevat de meeste elementen hiervan).

5. Beostenijse groep.

6. Nrd.drents-Groningse groep. Het door de taalgeografie bewerkte kaartbeeld leverde naast de lokalisering en globale begrenzing der dialecten nog veel meer op. Uit het kaartbeeld bleek ook de onderlinge samenhang tussen taalgrenzen, historische grenzen en aardrijkskundige grenzen. Uit dit laatste bleek onder andere dat dialecten betrekkelijk snel evolueren en niet het oerconservatieve karakter dragen als vroegere romantici meenden. Er zijn verschijnselen waarbij men de isoglosse als het ware eeuw voor eeuw ziet opschuiven. Dit leidt tot een laatste aspect van het dialect, naar voren gebracht door de taalgeografie, namelijk de taalkundige expansie.

GEEN TOVERSTOKJE

Over de expansie in taalkundige zin dient te worden verstaan: de ontiening van taalkundige vormen aan een cultureel, economisch of staatkundig dominerende gemeenschap. Zo is er sprake van een Hollandse, een Maas-trichtse en een Zutense expansie, om maar een paar voorbeelden te noemen. Het begrip expansie werd in Nederland het eerst gehanteerd door G. G. Kloeke. Hij zag op zijn taalkaarten dat in 'muis' het oosten van het land een oe uitsprak, het centrum een ui of een andere tweeklank en het tussengebied een uu. De eigenaardige vorm van het uu-gebied vatte Kloeke op als het gevolg van een betrekkelijk late — na 1600 ontstane — verbreiding der uu-uitspraak vanuit Holland en zo kwam hij te spreken van Hollandse expansie.

Toen de Hollandse expansie eenmaal ontdekt en aanvaard was, dreigde de expansietheorie een toverstokje te worden waarmee alles kon worden klaarge-speeld. Vlaamse, Utrechtse en Keulse expansies werden op grond van enkele isoglossen en zonder voldoende bewijs aangenomen. Over het algemeen kan men de expansietheorie niet als de enig juiste methode zien voor het verklaren van taalgeografische problemen. Dit euveld valt echter meer dan eens te signaleren. In Nederland heeft K. Heeroma zich in deze wel enige naam verworven. Hij gaat zelfs zover dat hij dialectonderzoekers die ook aan andere mogelijkheden denken (taabiologische of intern taalkundige benadering) een zekere richtingloosheid verwijt. Vooral Weynen is voorzichtig met extern-linguïstische conclusies. Hij hecht veel waarde aan de intern-taalkundige benadering zonder de expansietheorie evenwel geheel te verwerpen. Hij schrijft in zijn boek 'Nederlandse dialectkunde': 'Te vaak heeft men uit het oog verloren dat de verschijnselen van de taalkaart ook uit intern-taalkundig oogpunt te verklaren zijn; bijvoorbeeld als reactie op homonymie, op veelbruikbaarheid van het woord, op verschuiving in het fonologisch systeem, op al te onbeduidende woordordening enz.' Volgens Weynen heeft men in Nederland te weinig rekening gehouden met deze verklaringsmogelijkheden. Dit verwijt treft dan vooral K. Heeroma.

Het beste is om in taalgeografische vraagstukken van verscheidene methoden gebruik te maken, waarbij men zeker mag zijn van het feit, dat het taalgeografische beeld waardevolle verklaringsgegevens verschaft. Een veelzijdige benadering zal het inzicht, in het dialect als zodanig verhogen en daar gaat het uiteindelijk om.

buitenlandse opleidingen

Vervolg van pag. 4.

ticum met twaalf cabines. — Het meisje dat als enige stage liep bij 'Le Monde' kwam tot ieders verbazing tot de ontdekking dat daar ook heel gewone journalisten werken en dat op de redactie dezelfde jachtige sfeer heerst als elders.

— Servan Schreiber zegt over de toestand in de franse (? K.) pers: 'Voor mij is de situatie in de franse pers te schetsen; of de journalisten zullen in staat zijn industriëlen te worden op hun terrein, of de industriëlen zullen journalisten worden. Het is onnodig u erop te wijzen dat er een verschil zal zijn.'

— In Frankrijk werden in '67 in totaal 10340 perskaarten uitge-reikt, 50% meer dan de laatste tien jaar.

14.4% van de journalisten zijn vrouwen; van de meesten van hen zitten in Parijs. Meer dan de helft van de journalisten is werkzaam bij tijdschriften, maand- en weekbladen. 6,2% van al de franse journalisten heeft eerst een journalistieke cursus gevolgd voor zij bij een krant gingen werken.

— In Le Petit Theo verschenen enkele interessante artikelen over de pers in Japan en Rusland en over de bedrijfskrant als steeds meer voorkomend verschijnsel.

— In 1882 verscheen in Nederland de eerste bedrijfskrant 'De Fabrieksode'. In 1967 verschenen er 12000 bedrijfskranten in de Verenigde Staten, 3000 in Japan en 360 in Frankrijk.

STRAATSBURG.

Het Centre International D'Enseignement Supérieur de Journalisme in Straatsburg is internationaal georiënteerd. De voertaal is engels en frans terwijl ook het duits een vrij belangrijke plaats inneemt. Er komen studenten uit alle delen van de wereld, ook uit de landen waar de journalistiek nog in een ont-

wikkelingsstadium verkeert.

Buitenlandse publiciteitsmedia worden uitvoerig bestudeerd en de leerlingen lopen stage bij de grotere franse kranten. Een dezer dagen verwachten we een aflevering van hun krant die in januari had moeten verschijnen, evenals enkele bijzonderheden over de opleiding.

HARLOW.

De afdeling journalistiek van het Harlow Technical College bezit sinds 1966 geen eigen blad meer. Alleen verschijnt af en toe een periodiek met interessante informatie. Door gebrek aan geld en technische middelen, en ook omdat er veel verschillende cursussen gegeven worden, is het ondoenlijk alle groepen een regelmatig uitkomend blad te laten maken.

De fulltime cursus duurt twee jaar waarna de leerlingen bij een krant kunnen gaan werken. Er zijn cursussen voor leerling-journalisten die twee maal acht weken duren en waar speciale onderwerpen behandeld worden. Daarnaast zijn er jaarcursussen voor verslaggevers, refreshing-courses voor werkende journalisten, die een week of een half jaar duren. Van tijd tot tijd worden er dagcursussen gehouden over een belangrijk onderwerp zoals lay-out, opmaak, techniek bij het maken van een krant, redactie bureauwerk, verschil tussen dag- en weekbladen en over het persrecht.

De cursussen van acht weken zijn vooral gericht op de praktijk. Daarnaast zijn enkele uren uitgetrokken voor sociologie, staathuishoudkunde, sport en actualiteiten.

Ook tijdens de fulltimecursussen houden de leerlingen zich bezig met praktische oefeningen en zij krijgen theoretische lessen over de journalistiek in al haar facetten.

Katrien de Klein.

RTV opleiding voor ontwikkelingslanden

Het nieuwe opleidingscentrum voor radio- en televisiemedewerkers uit ontwikkelingslanden in Bussum begint aan het einde van dit jaar met de eerste cursussen. De overheid en Philips betalen elk een half miljoen van de investeringskosten. Met Philips, dat daarnaast een klein percentage van de exploitatiekosten financiert, is een contract gesloten voor acht jaar. De leiding is in handen van de heren J. H. van der Steen en J. Kinket, beiden 44 jaar oud en gerecrueteerd uit de staf van de Wereldomroep. Zij vertellen enthousiast en elkaar steeds aanvullend over de plannen: 'Er wordt jaarlijks twee keer een cursus gegeven van 4 maanden. We willen ons zo veel mogelijk richten op de praktijk. Al de tweede dag van de cursus gaan we op excursie. Daarover moeten de leerlingen

ten. is het geen zuiver commercieel object.

huwelijk

Van der Steen: 'De mensen die hier komen zijn niet verplicht apparatuur van Philips te kopen. Op deze manier zouden we kunnen spreken van een huwelijk tussen bedrijfsleven en ontwikkelingshulp'. Het centrum krijgt een toezien orgaan, de Centrumraad, onder leiding van de voorzitter van de programmaraad van de Wereldomroep, prof. Ph. J. Idenburg. De Centrumraad zal verder bestaan uit nog iemand van de Wereldomroep, twee mensen van Philips, twee van buitenlandse zaken en een zevende lid wordt benoemd in overleg met het ministerie van CRM. 'Namen kunnen we nog niet noemen omdat nog steeds vergaderd

De leiders van het opleidingscentrum van de Wereldomroep, de heren J. H. van der Steen (rechts) en J. Kinket.

door **KATRIEN DE KLEIN**
en **HAROLD BIERVLIET**

een script maken. De scripten worden uitgewerkt en aan het eind van de cursus houden ze er misschien een groter programma aan over dat ze mee kunnen nemen naar hun land. Amusement maken we niet. We willen niet binnendringen in het cultuurpatroon van zo'n land. Het gaat bij ons voornamelijk om de scripttechniek en de programmaleiding. Van tijd tot tijd zullen lezingen worden gehouden, met mogelijkheid tot discussie. De voertaal is Engels, Frans en misschien een beetje Spaans. Nederlands heeft weinig zin omdat niet veel landen daar gebruik van kunnen maken.

We gaan samenwerken met hoger-onderwijsinstellingen, zoals die in Wageningen en Deventer. Voor het technisch onderricht zullen we gebruik maken van eenvoudige apparatuur, want wat heeft het voor nut die mensen te laten werken met geweldige dingen, waarover ze later toch niet de beschikking kunnen krijgen? Het idee komt van drs. L. F. Tijmstra, directeur van de Wereldomroep, en de heer F. Philips, directeur van Philips. Omdat het rijk bijdraagt in de kos-

wordt. Leerkrachten zijn ook nog niet aangesteld. In ieder geval moeten het jonge mensen zijn. Die hebben de juiste mentaliteit voor dit werk'.

Kinket en Van der Steen: 'Men is nog niet aan het nieuwe gebouw begonnen. De tekeningen en de bouwvergunning zijn er. Het wachten is alieen op de aannemer. We hopen dat het begin december klaar zal zijn. Het komt hier in de tuin van de Wereldomroep.

propaganda

We maken nu zoveel mogelijk propaganda. Alle ambassadeurs in Nederland en alle Nederlandse ambassadeurs in ontwikkelingslanden schrijven we aan. Als het kan willen we eerst nog wat reizen maken naar bijvoorbeeld Azië en Afrika. Welke landen voor de opleiding in aanmerking komen is nog niet helemaal zeker. Kinket is in het kader van zijn journalistieke werk bij de UNESCO, in Thailand, de Filipijnen, Cambodja en Afrika geweest. Hij is expert op het gebied van veldwerk. We weten dat in ieder geval Tunesië veel belangstelling heeft. Voor de rest hangt het af van de mensen die zich aanmelden. De Cen-

trumraad maakt uit, welke gebieden opportuun zijn. Met de regeringen hebben we goede contacten. Ook met de andere opleidingscentra, zoals bijvoorbeeld de OCORA in Frankrijk, de BBC in Engeland en Santbergen hier in Nederland. Onze opzet is anders dan bij de andere opleidingscentra. We willen geen 'concurrentie'.

Aanmeldingen moeten via de regering lopen. Het centrum betaalt de opleiding, de reis en de verbijfskosten. Er wordt gezocht naar een gezamenlijk onderkomen. De leerlingen moeten een middelbare opleiding hebben en zo mogelijk al bij radio of televisie werken. Men probeert twee of drie mensen uit een bepaald land te krijgen, dan loopt het contact wat makkelijker. Bovendien zou het bevorderlijk kunnen zijn voor de samenwerking, als de leerlingen na de cursus in eigen land zijn teruggekeerd.

(ADVERTENTIE)

boekhandel
steenweg 66-68
utrecht
tel. 13883
gemakkelijke betalings-
voorwaarden

bestellingen
van leerboeken
worden gaarne
door ons
uitgevoerd

Mexico en de principes

Een aantal landen heeft de toelating van Zuid-Afrika tot de Olympische Spelen in Mexico City beantwoord met een boycot. De actie is uitgegaan van enkele Afrikaanse landen en heeft zich daarna uitgebreid tot Azië. Zelfs Zweden, als eerste land in Europa, heeft overwogen de boycot te steunen. In hoeverre nog meer landen aan de actie zullen deelnemen is moeilijk te bepalen. Evenmin is het gemakkelijk een

gevalen bleek weer eens de eigenzinnigheid van Avery Brundage c.s. Toch kan men ze dat moeilijk aanwrijven ten aanzien van hun beslissing Zuid-Afrika tot de Spelen toe te laten.

Apartheid

Het gevaar bestaat dat het streven van de Zuidafrikaanse sportbonden om een einde te maken aan de apartheid in de sport, wordt belemmerd als men Zuid-Afrika van deelneming uitsluit.

Men heeft het de laatste tijd nogal eens over sportverbroedering. Het is een veronderstelling, die slechts ten dele juist is. Die 'verbroedering' lijkt juist in Zuid-Afrika een goede kans van slagen te hebben. Van grote invloed bij de verwezenlijking daarvan is de moderne opvatting die bij de Zuidafrikaanse sportorganisaties over apartheidspolitiek heerst. Ik ben daarom van mening dat de Zuidafrikaanse sport in ieder geval op de goede weg is.

De felle en emotionele reactie van vooral gekleurde landen is wel begrijpelijk, maar wekt ook enige verbazing. In Kenia, een van de landen die zich hebben teruggetrokken, wordt door premier Kenyatta een apartheidspolitiek gevoerd die in principe niet verschilt van die van Zuid-Afrika, ook al zijn de verhoudingen hier omgekeerd. Het is daarom moeilijk te begrijpen dat men uit solidariteit met het zwarte bevolkingsdeel van Zuid-

Afrika overgaat tot een boycot der Spelen.

Om dezelfde reden hebben 32 Afrikaanse landen, enkele Aziatische, waaronder India en nog enkele Latijns-Amerikaanse landen zich teruggetrokken.

Bikila

Ethiopië geeft een atleet als Abebe Bikila geen enkele kans zijn reeds eenmaal geprolongeerde titel op de marathon te verdedigen. Hoewel ik mij ervan bewust ben, dat dit niet een zaak is die het persoonlijke viak raakt, wil ik er toch op wijzen dat enkele machthebbers atleten de kans op een medaille ontnemen om redenen waar de atleten zich wellicht niet of nauwelijks om bekommeren. Men moet mij niet verkeerd interpreteren: dit is volstrekt niet een pleidooi voor apartheid. Ik wil sport en politiek slechts gescheiden houden. Dat de meeste Olympische gedachten niet altijd bewaarheid zijn geworden, is helaas de harde realiteit.

Wij moeten ons realiseren, dat het toelaten van Zuid-Afrika een stap is in de richting van de zo toegejuichte 'verbroedering in de sport', temeer daar het Zuidafrikaans Olympisch Comité bezwezen heeft niet de beleidslijn van de regering te volgen. Hoe ernstig apartheid ook is en hoe aanvechtbaar ook beslissingen in die richting, wij moeten de Zuidafrikaanse sport de kans geven datgene wat de sport in feite inhoudt, te tonen.

(ADVERTENTIE)

BOEKHANDEL

voor al uw boeken
janskerkhof 7 tel. 10800
utrecht en 22774

BIJLEVELD

(ADVERTENTIE)

EVEN TYPEN LEREN

bij het modernste Instituut van Utrecht op de nieuwste (elektrische) IBM-schrijfmachines onder leiding van staatsgedipl. leraren op tijden die u schikken (overdag of 's avonds) voor

f 7,50

per maand (f 75,- voll. opleiding)

INSTITUUT ROZENDAAL

Lucas Bolwerk 15, t.o. Schouwburg. Tel. 13360

door Willem H. Allersma

antwoord te geven op de vraag of hierdoor de Olympische Spelen zozeer in gevaar komen, dat zij geen doorgang kunnen vinden.

Het Internationaal Olympisch Comité is bepaald niet gelukkig geweest met zijn beslissingen inzake deze Olympische Spelen. Het beging een grote vergissing door Mexico City voor de zomerspelen aan te wijzen. De ijle lucht van deze hooggelegen stad kan de prestaties van de deelnemers uit landen met een geheel andere atmosfeer ongunstig beïnvloeden. Ook de keus van Grenoble was een misgreep. Daar liet de organisatie veel te wensen over. In beide

Alles over zwendel alias Van der Gouw

A.V.F. VAN DER GOUW

eerste
deel

door **BOUDEWIJN CHORUS**

Er zijn de laatste maand in de pers verscheidene berichten verschenen over het begin maart uitgekomen boek... alias Teixeira van A. V. F. van der Gouw. Het boek, 't eerste van drie delen, handelt over een aantal affaires, te beginnen met Teixeira de Mattos. Het zou 'bezwarend materiaal bevatten tegen een groep westeuropese industriëlen, bankiers en politici, betrokken bij wapen- en bankzwendel, chantage, afpersing en moord'.

Wie is deze Van der Gouw? In de meeste kranteberichten wordt hij slechts nader geïdentificeert als ex-SS'er.

oorlogsverleden

Nadere gegevens over hem vonden we in het onafhankelijk Utrechts studentenweekblad Trophonios (no's 21 en 22 van febr./maart '68). Op bepaalde punten gelijklopende gegevens vonden we in Vrij Nederland van 11 juni 1966 (!), dat weer een aantal gegevens overnam uit een serie artikelen in Elseviers' Weekblad, en andere ontkenende en tegensprak. Beide laatstgenoemde weekbladen gebruikten evenwel niet de naam van Van der Gouw, maar de schuilnaam 'Bert Klein'.

Met wat in de twee nummers van Trophonios over en door Van der Gouw wordt gezegd begint zich eindelijk een enigszins duidelijk beeld omtrent deze figuur te ontwikkelen. Dit is minder verwonderlijk dat het misschien lijkt. Ten eerste is namelijk de uitgever van Trophonios dezelfde als die van... alias Teixeira: Van Amelrooy. Ten tweede is de schrijver van een van de artikelen in Trophonios dezelfde als die over 'Bert Klein' in Vrij Nederland: Igor Cornelissen. In Trophonios herroept Cornelissen bovendien een aantal van de door hem in VN geuite beweringen.

A. V. F. van der Gouw blijkt in 1926 te zijn geboren uit Belgische ouders. Aan het begin van de oorlog was hij dus nog geen vijftien jaar oud. Via de ideeën van zijn vader, die een vage rol speelde in de Vlaamse strijd, raakte hij in de ban van pro-Duitse sympathieën. De arbeidsinzet bracht hem naar Duitsland. Daar werd al snel duidelijk dat hij beter geschikt was voor andere zaken: hij werd naar België teruggestuurd

om dienst te nemen bij de beruchte Landstorm. Toen de geallieerden oprukten in het zuiden ging hij naar Nederland. Als jongste oorlogsmisdadiger kwam hij terecht bij het nog beruchtere Jagdkommando van SS-luitenant Hans Pieters. Te werk gesteld aan het front, arresteerde Van der Gouw en verried hij mensen naar eigen goeddunken.

spionage

In de laatste oorlogsdagen wordt Van der Gouw, vooral op initiatief van SS-kapitein Rost van Tonningen, voorzien van papieren, die hem in staat stellen de frontlinie te passeren. In Brussel aangekomen, lukt het hem — volgens plan — een baan te verkrijgen bij 'n afdeling van de Britse Geheime Dienst. De opzet van het plan is duidelijk. Van der Gouw moet straks zijn voormalige collega's inlichten over wat de geallieerden weten en van plan zijn na een eventuele Duitse kapitulatie. Hij valt echter spoedig door de mand, waarop hij in Belgische gevangenschap komt.

In 1949 hoort Van der Gouw, 23 jaar oud en nog steeds geïnterneerd, dat in Nederland de mannen van het Kommando Pieters terecht staan. Allen geven Pieters, als chef-kommando, de schuld. Van der Gouw is het hier niet mee eens, wil er wat aan doen en vraagt overplaatsing aan. Dit wordt toegestaan.

Kommando Pieters

Terug in Nederland loopt hij in de armen van het Bureau Nationale Veiligheid, de voorloper van de BVD. Een functionaris van dit bureau blijkt een vroegere medewerker van het Kommando Pieters. Deze vertelt Van der Gouw dat hij 'n mond maar moet houden. Van der Gouw geeft het op en vlucht naar Duitsland. Hij wordt teruggehaald en als helper van het Kommando veroordeeld tot 15 jaar. (Nog in zijn eigen proces pleitte hij voor Pieters, die desondanks ter dood veroordeeld wordt en drie jaar later, in 1952, gefusilleerd).

Van der Gouw, die in een begeleidend psychiatrisch rapport een 'neurotisch psychopaat' wordt genoemd, wordt geïnterneerd in Leeuwarden.

In 1956 wordt hij voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Hij blijft onder toezicht van de reclasering. Deze helpt hem aan een baan: correspondent van een exporthandel in groente en fruit. (Van der Gouw heeft immers vier talen leren spreken!) Hij werkt goed.

De reclasering stelt een rapport over hem samen: 'ziekelijke fantast'. In 1959 verdwijnt Van der Gouw plotseling naar Spanje. Hij schijnt in het bezit van een geldig paspoort.

chaos

Vanaf dat moment is het leven van Van der Gouw één chaos. Er staan nog maar een paar dingen vast: in 1963 is hij vertegenwoordiger van een West-Duitse firma in instrumenten voor Chemie-research. Hij reist veel. In '64 komt hij terug in Nederland en wordt verkoopdirecteur van een soortgelijke firma. Op basis van uitvindingen van een zekere dr. Argamakoff, één van de vroegere nazi-breinen, zet hij een project op. De uitvindingen zouden van militair belang zijn. Door eigen zakelijke ondeskundigheid en chantage-manipulaties van o.a. drs. J. M. Fehmers, behorend venoot van Teixeira de Mattos (maart '67 veroordeeld tot 3 jaar), mislukt dit project.

De firma van Van der Gouw gaat in 1965 failliet. Fraude wordt niet geconstateerd.

Over de periode van 1959 tot 1963 heeft Van der Gouw zelf veel te vertellen. Héél veel. Hij zegt onder druk van chantage (oorlogsverleden) in de spionage terecht te zijn gekomen. Vrijwel alle (West- zowel als Oost-) Europese geheime diensten noemt hij als zijn werkgevers. Ook de BVD.

Hij heeft het er alleen niet kunnen bolwerken. Hij is een boek gaan schrijven.

Als verkoopdirecteur van een op Teixeira-kapitaal steunende firma is Van der Gouw het slachtoffer van het failliet gaan van deze bank geworden. Maar niet alleen dat: Fehmers chantageerde Van der Gouw vanwege Argamakoff. Hij is hierbij dus nauw betrokken geweest. Hij kan er wat van weten.

boek

Bij het uit de doeken doen van deze zaak spuit Van der Gouw terloops een grote hoeveelheid niet mis te verstane aantijgingen tegen een aantal topfunctionarissen in politiek en handel. Bovendien kondigt hij aan in twee volgende boeken deze beweringen te staven en met nieuwe onthullingen te komen. We hebben nu de levensloop van Van der Gouw uitgezocht, we hebben kennisgenomen van zijn handelwijze, we hebben duidelijk-

...alias TEIXEIRA

ke uitspraken uit door deskundigen samengestelde rapporten over hem gelicht.

Met dit al kunnen we tot de conclusie komen, dat er gegronde redenen zijn, te twifelen aan de juistheid van vele van zijn verklaringen.

Van der Gouw zegt bezwendend

materiaal tegen Nederlandse topfunctionarissen en politici te hebben. Dat materiaal zou hij dan moeten hebben verzameld óf in gevangenschap (tien jaar) óf in buitenlandse (!) spionage óf in het kader van de Teixeira-zaak. En dat als ex-SS'er. Erg overtuigend klinkt het niet.

D'66 boort eigen plannen in de grond

De politieke partij Democraten '66 hecht veel waarde aan de totstandkoming van plaatselijke radiostations. Zij heeft er een programmapunt van gemaakt en de Tweede Kamerleden Dijkstra en Visser hebben de vorige maand ten tweeden male vragen gesteld aan de regering over de technische mogelijkheden voor lokale omroep. De vragenstellers achten het voor initiatiefnemers ondoenlijk plannen uit te werken, zolang niet bekend is wat technisch mogelijk is en wat niet.

Als achtergrond voor de recente vragen verscheen een rapport van de werkgroep plaatselijke radio van D'66 (Plan voor plaatselijke radio, gepubliceerd op 20 februari), waarin de organisatorische structuur van lokale omroepen wordt onderzocht. De verlangens van D'66 zijn: in elke gemeente met meer dan 100.000 inwoners een FM-zender van beperkt vermogen, voor het doen van uitzendingen die uitsluitend zijn gericht op de inwoners van de gemeente.

De overweging 's: plaatselijke radio kan een belangrijke bijdrage leveren aan een deugdelijk functioneren van de plaatselijke democratie.

uitgangspunt juist

Met de verlangens en de overweging ben ik het graag eens. Niemand die prijs stelt op een goed-functionerende democratie op gemeentelijk niveau, kan het belang van lokale omroep ontkennen. 'Gemeentepolitiek' is al haast een pejoratief geworden; de belangstelling ervoor is ge-

ring. Toch is het gemeentelijk beleid in een grote stad vaak zo ingrijpend, dat de burger zou moeten beseffen: dit is ook mijn belang.

Schieten de publiciteitsmedia soms tekort? Dat is mogelijk, en wel voornamelijk door het ontbreken van voldoende verscheidenheid in het plaatselijk publiciteitspatroon. De overheersende positie van een plaatselijk dagblad vind ik een gruwel. De tendens is: het gevestigde dagblad groeit, meestal ten koste van concurrerende kopbladen of plaatselijke edities, die vroeg of laat zullen verdwijnen.

Als de gratis huis-aan-huis-bladen op een hoger journalistiek peil stonden, zouden zij een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan de openbare discussie. Want aan die discussie ontbreekt het. In polemieken tussen hoofdre-

door

ANTON HEUFF

dacties hoeft het niet te ontfaan; het is al voldoende als je in de bus iemand tegen kunt komen die ergens een andere mening over heeft — omdat 'zijn' commentator die andere mening heeft.

Ik ben niet de eerste die, met de situatie van 'one paper towns' in het verschiep, wijst op de bijdrage die lokale omroep kan leveren aan de diversiteit van het plaatselijk publiciteitspatroon. Misschien word ik nog wel eens de hardnekkigste.

maar waarom reclame

Hoe kan een plaatselijk radiostation tot stand komen en hoe moet het worden geëxploiteerd? De gedachten van D'66 gaan uit naar afzonderlijke stichtingen, die eventueel zouden kunnen samenwerken in de NOS. Akkoord, Maar waar komt het geld vandaan? Voornamelijk uit reclame via de plaatselijke zender (reclame wordt verdedigd 'om ook aan adverteerders voor regionale belangen, zoals winkeliers, de zegeningen van etherreclame deelachtig te doen worden'); voorts zijn mogelijkheden: subsidies van culturele instellingen

en de gemeente en... overschotten uit de exploitatie van een programmablad. De plaatselijke pers kan volgens het plan van D'66 worden ingeschakeld bij de nieuwsvoorziening en zou mogen delen in de advertentie-inkomsten.

Hoe D'66 de heilige koe van de Nederlandse omroepideologen, het eigen programmablad, nog serieus in overweging kan nemen, is mij een raadsel. Voor het overige maken de ideeën van D'66 een ernstig-bedoelde indruk. Toch is men op de verkeerde weg.

Wil men plaatselijke radio werkelijk een bijdrage aan de stedelijke democratie doen zijn, dan moet men voorwaarden scheppen voor journalistieke competitie met het (de) plaatselijke dagblad(en).

Elke vorm van commerciële exploitatie, of gedeeltelijke financiering uit reclame-inkomsten, wijs ik af. De kosten van lokale radio zijn gering. De gemeenschap kan die kosten gemakkelijk dragen; daar is geen reclame als aanvulling voor nodig. (Wat is het jaarlijkse exploitatiekort van een stadsschouwburg, een symfonieorkest of een gemeentelijk zwembad? Ik geef maar een paar voorbeelden ter vergelijking).

gemeenschap kan betalen

Reclame (die D'66 nota bene tegen kostprijs wil laten betalen; er mag immers geen winst worden gemaakt) zal de plaatselijke pers benadelen. Dat is zeer ongewenst. Het kan er bovendien alleen maar toe leiden dat de dagbladuitgevers (zoals zij nu trouwens al doen) zelf een concessie gaan vragen om een plaatselijk station te exploiteren. Het resultaat daarvan is dat de uitzendingen inhoudelijk een duplicering van de krant zullen zijn. Wanneer reclame wordt uitgesloten heeft een krant niets te vrezen van lokale radio. Krant en radio kunnen dan in gezonde journalistieke competitie elkaar tot betere kwaliteit prikkelen. Uitgaande van deze overwegingen moet ik concluderen dat D'66 met de uitwerking van haar plannen de bedoelingen ervan heeft geschaad. Jammer.

Uitgave leerlingen
School voor de Journalistiek
Zé de gang - no. 8
maart 1968

redactie:
Addy de Visser
Gert J. van der Breggen

Anton Heuff
Jan Bart Klaster
Tja M. Lucker
Jan C. Brokken
Boudewijn R. Chorus
Katrien de Klein
Jaap Brouwer

zakelijke leiding:
John van Workum
School voor de Journalistiek
Palmstraat 22 - Utrecht
telefoon 030-715391
giro 1368190 t.n.v.
School voor de Journalistiek
t.g.v. GRRROM

GRRROM-6 is tot stand gekomen met medewerking van Dagblad Trouw (zetten) en de Nederlandse Dagblad Unie (drukken) te Amsterdam. Waarvoor onze oprechte dank.

DE MADEN VAN MARIUS

door HANNEKE ACKER en KATRIEN DE KLEIN

'Wij werkten met als basis een soort raamwerk, dat tijdens de repetities al improviserend ingevuld moest worden. Hiermee wil ik het aandeel van de schrijver niet verkleinen. Nee, we zijn hem juist uiterst dankbaar dat hij ons dit solide raamwerk kon leveren zodat we, in samenwerking met hem uiteraard, zelf ook creatief werkzaam konden zijn'.

Aldus Student Theatraal over 't STudenten TOneel FESTIVAL, waar Marius van Beek de NATU-prijs won met zijn eerste toneelstuk De maden.

Hij leverde hiervoor het raamwerk, de grondgedachte en een idee voor de vormgeving. Dit idee werd uitgewerkt door de Wageningsse Studententoneel Vereniging, onder regie van Agaath Croiset.

Na de dood wordt het menselijk lichaam opgevreten door maden. Maar al tijdens het leven worden we bedreigd door een dergelijk gevaar. De medemens probeert ons kaal te vreten. Door opvoeding en omgeving worden we gevormd, vervormd, misvormd. Alleen door bewust te leven kunnen we ons daartegen beschermen. We moeten zoeken naar een eigen inbreng.

Bij het maken van een beelden-groep (voor een nieuwe stadswijk in Arnhem, sinds kort in 't Gemeentemuseum geëxposeerd) ontdekte Van Beek dat door het spelen met verhoudingen en schaalverschillen, structurele veranderingen ontstaan. Speel-goedfiguurtjes maakten de maquette tot een surrealistisch geheel.

Om nu mensen te verkleinen tot maden, was een reusachtig decor nodig. Hij maakte een beeld, een enorm lichaam, en plaatste dit in het centrum van het toneel.

Gedurende het stuk zien we dit lichaam langzaam veranderen in een skelet; een groep maden doet zwijgzaam haar afbrekend werk.

Dit heeft de beeldhouwer erg veel moeite gekost. Het geraamte werd gemaakt van ijzerdraad en hout, dat bekleed werd met papier. Zeker drie keer heeft men gerepeteerd om het kaalvreten 'in de mond te krijgen'. Al die keren moest het beeld opnieuw 'lichaam' worden en bekleed met papier.

Om deze dode speelt het bovenwereldlijke leven zich af. De geestelijke afbraak tijdens het leven wordt tot uitdrukking gebracht door middel van woord en gebaar, zang en dans, muziek, film en dia's. Vooral door technische moeilijkheden kwa-

men bij de uitvoering op het Stufes de film en de dia's bijzonder slecht tot hun recht.

Marius van Beek heeft de regisseuse en haar spelers veel vrijheid gegeven bij het tot stand brengen van de uiteindelijke vorm. Dit is verbazingwekkend, vooral in dit geval. Immers, de beeldhouwer is gewend zijn materiaal binnen de grenzen van de mogelijkheden geheel naar zijn hand te zetten. Hij is dan als enige verantwoordelijk voor het eindresultaat.

improvisatie

Van Beek zegt hierover: 'Toneelgroep Theater durfde het stuk niet op het repertoire te nemen. Dramaturg Karel Müller vond het idee goed, maar 't stuk niet rijp genoeg. Het is teveel gebaseerd op improvisatie. Oorspronkelijk zijn er drie versies. De eerste, waarbij de maden door dialogen de geestelijke afbraak van de mensen weergeven. Later besefte ik dat zwijgende maden en levende mensen het contrast en de dreiging zouden versterken. De uiteindelijke uitvoering is tot stand gekomen met hulp van de spelers zelf; ze veranderden soms de teksten en zochten een eigen houding'.

Van Beeks ideeën over een bewuste, eigen gedachtegang werden dus vooral tijdens de repetities uitgewerkt. Ook door Agaath Croiset, die al enige tijd

de leiding heeft van de workshop van de WSTV. Marius van Beek zelf is bij veel repetities aanwezig geweest.

'Ze hebben me' erg veel enthousiasme aan dit stuk gewerkt. Dat vind ik heel belangrijk. Ze spelen zeker niet volmaakt, maar over het algemeen hebben ze mijn bedoelingen heel goed overgebracht.

Toch zijn er veel dingen waar ik het niet mee eens kan zijn. Maar ik vind dat het stuk nog wel van mij is. Immers, de grondgedachte is het belangrijkste'.

Marius van Beek wil doorgaan met zijn toneelstukken. Hij wil proberen De Maden verder uit te werken. En misschien komt er nog meer. In ieder geval vindt hij dat hij via het toneel de grilen van het moderne 'kultuurminnende' volk, de nieuwe stromingen die steeds sneller elkaar opvolgen, beter kan beantwoorden zonder zichzelf te verliezen.

'De veranderingen in mijn werk als beeldhouwer voltrekken zich langzaam, het is een evolutie die ik niet kan en niet wil forceren'. Hierin heeft Van Beek gelijk, als men bedenkt dat kunst niet gebonden moet zijn aan tijdsverschijnselen alleen, maar voortvloeit uit het innerlijk van de creatieve kunstenaar, die daarbij probeert zijn gevoelens zo goed mogelijk over te dragen op de toeschouwer.

Daarom, om een groter publiek te bereiken en om meer te kunnen zeggen, zocht Van Beek iets geheel nieuws. Op 't ogenblik is vooral het juiste woordgebruik moeilijk voor hem. Hopelijk gaat dit beter na wat meer ervaring. Anders zou het zoeken naar een goede medewerker een oplossing kunnen zijn.

totaal theater

Zo zou het hele begrip totaaltheater door een aantal experts op verschillend gebied, uitgewerkt moeten worden. Door onderlinge samenwerking kan dan een totaalbeeld ontstaan.

Overigens is het een opvallend verschijnsel dat in 'n tijd waarin de specialisatie de overhand heeft, een stroming als het streven naar totaaltheater zoveel opgang maakt. Blijkbaar is er behoefte aan een overzicht van het geheel. Een idee kan hierdoor beter overgebracht worden.

De Maden is vooral ook door tijdgebrek, nog niet helemaal geworden wat de maker er zich van had voorgesteld. Zo vragen we ons ook af of het stuk niet beter tot zijn recht was gekomen in een théâtre-en-ronde, waar het publiek er meer bij betrokken was geweest.

Het stuk kunnen we zien als een voorzichtige bijdrage aan, een proeve van, totaaltheater.

BENADERING VAN HET VACUÛM

"Alleen zuipers moeten er komen, geen drinkers, mensen waarmee te praten en te lachen valt" zei Peter.

"Ja, natuurlijk", zei Edward afwezig, terwijl hij met aandacht de bewegingen van zijn rechter-middelvinger volgde waarmee hij over zijn linkerdijsbeen krabde. Dit krabben deed hij vaak, bijvoorbeeld als hij onder de douche vandaan kwam, eigenlijk niet omdat hij jeuk had, maar meer omdat hij zich er nog steeds (hij was nu bijna 24) over verbaasde dat onder de hoornachtige bobbeltes van de huid die hij zo openmaakte zich stevast kleine haartjes bleken te bevinden, die overeind sprongen als ze bevrijd werden.

Alleen zuipers, jaja, altijd dezelfde lullige praatjes, de ene keer alleen zuipers, de andere keer alleen swingers, altijd was er wel een of andere speciale kwalificatie waaraan alle feestgangers dienden te beantwoorden, al kwamen er ook altijd dezelfde mensen, die dus, zo drensden Edwards gedachten voort, dan wel verdomd veelzijdig moesten zijn. Hij geloofde het zo langzamerhand wel, die feesten. Maar de grote ellende was dat hij het nu niet meer kon geloven, omdat ze nu eenmaal op zijn kamer werden gegeven, een onwrikbaar feit, waar door niemand meer over gepraat werd.

Er werd over niets meer gepraat trouwens. De eerste paar keren dat er feesten op zijn kamer werden gegeven, had hij nog wel eens gezegd: die of die wil ik er niet in hebben, maar hij had al gauw gemerkt dat dat weinig zin had. Mensen die met een fles in de hand je kamer binnenkomen en je vriendelijk groeten, kun je niet meer wegsturen, want dan worden de reeds aanwezigen plotseling bang dat ze op een droogje zullen komen te zitten, of er nu nog voor weken drank in de kelder staat of niet. Aan de voordeur de toegang weigeren ging ook niet, want hij verliet tijdens de feesten zijn kamer altijd alleen maar voor een

razendsnel bezoek aan het toilet, omdat hij vreesde dat hij anders de volgende dag de helft van zijn boeken en platen zou missen.

De feesten verliepen volgens een vast patroon. Vóór negen uur, het officiële aanvangsuur, kwamen er al een paar mensen die nog nooit eerder waren geweest en door een van de medebewoners werden binnengelaten op Edwards kamer, waar ze om de tijd te doden maar vast de door hen meegebrachte drank aanspraken. Als Edward om half tien op zijn kamer kwam, hingen ze, lusteloos in hun glas turend en naar een plaat luisterend, in een stoel, groetten Edward omdat dat nu eenmaal moest en lieten hem verder links liggen. Edward schonk zich een

sprekken die op zulke momenten belangrijker lijken dan wat ook, al weet iedereen dat ze op kunnen houden doordat bijvoorbeeld iemand opstaat om een pilsje te pakken. Na deze eerste fase volgde nog een tweede, een derde en een vierde, en tenslotte werden laveloze bekenden in bed gestopt en laveloze vreemden de deur uitgewerkt. Het patroon was altijd hetzelfde, variaties waren mogelijk. Vroeger, toen hij dit allemaal voor het eerst meemaakte, had Edward nog wel eens, met een gevuld glas in de hand rondstarend, gedacht: "Ik leef!" Toen vroeg hij zich af waarom hij dat dacht, nu wist hij dat het onzin was. Nu keek hij alleen maar rond, zag haarscherp wat er gebeurde, maar

opgehouden met krabben en staarde voor zich uit, zonder aan iets bepaalds te denken. Peter haalde een pakje shag te voorschijn; hij maakte het pakje open, bedacht zich toen en stopte het weer in zijn zak. (Alles verliep traag — er was ook geen klok in Edwards kamer). Peter kondigde aan dat hij maar eens op ging stappen en voegde de daad bij het woord. Edward merkte het nauwelijks, groette hem nauwelijks.

"Dat is vreemd", zei Edward hardop. Hij legde het boek dat hij aan het lezen was neer, scheurde een blaadje van een kladblok en schreef, terwijl zijn stem de letters volgde:

erectie bij gehangenen is bekend.

Maar: is dit ook mogelijk ten gevolge van plotselinge angst? (Dit opzoeken in Med. Handb. o.i.d.)

Eigenlijk was het niet nodig dit op te schrijven, wist Edward, hij onthield het zo ook wel. Maar hij deed het toch, maakte telkens kleine briefjes met enkele woorden of regels erop, die hij in de rechterbinnenzak van zijn jasje stopte (strak regime: de linkerzak voor sigaretten plus kam, de rechter voor papiertjes, pennen, agenda). Hij wist niet waarom hij dit deed en vroeg het zich ook niet meer af. Hij stak een sigaret op, schroefde zijn vulpen open, en schreef op een volgend blaadje:

Ik denk, dus ik besta Maar waarom?

En, nadat hij deze woorden enkele malen had overgelezen, schreef hij eronder, in hoofdletters:

DIT IS NIET OP TE ZOEKEN

Hij schoof het kladblok van zich af en sloeg het boek dicht. "Jaja, alleen zuipers", zei hij. Hij krabde nu over zijn rechterdijsbeen.

door NIEK VECHTMANN

glas in, zette eventueel een van zijn eigen platen op, deed geen poging tot conversatie en installeerde zich, rug tegen de muur, benen opgetrokken, op zijn bed.

Tot ongeveer tien uur ging het zo door. Conversatie beperkte zich tot noodzakelijkheden als "Geef mij de fles nog eens" van de jongens en verzoeken om een bepaalde plaat nog een keer te draaien van de meisjes. Dan begonnen de habitués te verschijnen: jongens met meisjes, jongens met flessen, jongens met platen, jongens met alle drie. Meisjes alleen, meisjes die een conversatietrant hadden van:

"Nou ja, ik zie het allemaal niet zo hoor, hoewel het dus ergens natuurlijk wel erg fijn is", meisjes die zichtbaar wisten dat ze versierd zouden worden, meisjes die dat nog niet wisten, meisjes die dat al waren. Binnen het half uur zou iedereen kras en kras door elkaar op de vloer zitten of in de stoelen of op het bed hangen, gewikkeld in gesprekken met wildvreemde mensen die wildvreemden zouden blijven; ge-

meer niet, hij was toeschouwer gebleven.

Toen Edward zover was gekomen met zijn inventarisatie van de feesten, merkte hij dat Peter al een tijdje zweeg en hem onderzoekend (en wat meewarig? Edward wist het niet zeker) aankeek.

"Hè? Wat? Wat zei je?" vroeg Edward.

"Dat Leo en Paul ook komen". "Paul?" "Ja, Paul".

"O ja, Paul. Nou, dat is best hoor".

"En Leo, weet je wel, die we laatst in dat café-gesproken hebben".

"O, vorige week zondag, die schilder?".

"Nee, vrijdag. En hij is fotograaf".

"Nou ja, wat geeft dat? Laat maar komen".

Ze zaten een tijdje zwijgend tegenover elkaar. Edward was